

”Jeg bare var der...”

*Unge domfeltes opplevelse av innflytelse i eget liv,
og fellesskapene som påvirker den.*

Tore Strande

Masteroppgave i Psykologi
Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

13.11.2012

Copyright Forfatter

År: 2012

Tittel: Jeg bare var der: Unge domfeltes opplevelse av innflytelse i eget liv, og fellesskapene som påvirker den

Forfatter: Tore Strande

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Copycat, Forskningsparken.

Sammendrag

Denne undersøkelsen er et kvalitativt forskningsprosjekt som undersøker hvordan unge domfelte som har sonet en samfunnsstraff på Ungdom mot Volds soningstiltak beskriver sine fellesskap og tilknytning til disse over tid. Hensikten med denne studien er å belyse hvordan den psykologiske kapasiteten for handling for unge domfelte endrer seg når deres tilknytning til problematferdsfremmende fellesskap endrer seg? Hva bidrar til denne endringen i måten å orientere seg mot forskjellige fellesskap? Og hvilken rolle har UmV, som et fellesskap, i å utfordre og utvikle unge domfeltes syn på seg selv og sine sosiale relasjoner? De teoretiske innfallsvinklene er begrepene praksisfellesskap (Wenger, 1998) og psykologisk agency (Frie, 2008). Informantene er ungdommer som har sonet eller soner hos UmV og ble intervjuet i Ungdom mot Volds lokaler. Alle informantene kunne fortelle historier om hvordan ulike sosiale fellesskap hadde påvirket dem før, under og etter soning. Resultatene peker mot at de endringer som skjer i informantenes tilknytning til forskjellige fellesskap også påvirker hvordan de ser på seg selv og sin rolle i eget liv. Det synes som om de problematferdsfremmende fellesskapene informantene deltok i før de fikk dommen, ikke ivaretar informantenes behov for selvstendig handling og at ungdommene slik sett er åpne for en miljøendring. Når de kommer til soning hos UmV blir de presentert for flere måter å være i verden, som mange ikke var oppmerksomme på. Det de lærer hos UmV er også mer forenlig med et mer voksent liv enn de lærdommer de fikk fra tidligere kameratgjenger. Selv om UmV synes å ha spilt en stor rolle i informantenes liv, er det i samspill med andre positive fellesskap som familie og religiøs tilhørighet, arbeidskamerater og skolevenner at denne endringen som oppstår i soningen, vedvarer over tid. Jo mer omgang med familie og andre positive fellesskap og jo større avstanden til problematferdsfremmende fellesskap blir, jo mer synes informantenes opplevde innflytelse over eget liv å øke. Det er rimelig å anta at dette gjør informantene i bedre stand til å ta ytterligere grep om livet sitt i fremtiden.

Forord

Denne oppgaven kunne ikke blitt til hadde det ikke vært for noen mennesker. Først og fremst vil jeg takke informantene som ga av sin tid for å bidra til dette prosjektet.

Rolv Mikkel Blakar og Hilde Eileen Nafstad skal også ha takk for sitt utrettelige engasjement og oppmuntring gjennom ikke bare oppgaveskrivingen, men gjennom hele masterprogrammet i Kultur- og Samfunnspsykologi.

Tusen hjertelig takk til Kemal, Masood, Farid, Petter og Micky for at de åpnet dørene sine og tok meg i mot, samt all hjelp og inspirasjon de har gitt i snart to år.

Til min fantastiske veileder, Mona Iren Hauge for all veiledning og oppmuntring.

Til Gro, Anders, Anne-Marthe, Hans Hellik, Ingrid og Gjertrud, som hver på sin måte støtter og presser meg mot nye horisonter.

Julie og Luna; Tusen takk, jeg kunne aldri ha gjennomført dette uten dere.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	2
1.1 Ungdom mot Vold	2
1.2 Informantene	4
1.3 Forståelse av kriminalitet	6
2.0 Teoretiske innfallsvinkler	7
2.1 Generelle fellesskap	8
2.2 Situert Læring	8
2.3 Praksisfellesskapet	10
2.4 Opplevelse av å ha innflytelse	12
2.5 Spesifikke fellesskap: Informantenes omgangskrets	14
2.6 Hva er Identitet?	15
3.0 Metode	17
3.1 Hvorfor velge kvalitativ metode?	17
3.2 Fremgangsmåte	18
3.3 Metodologiske hensyn og etiske overveielser	20
3.5 Analyseprosessen	22
3.4 Etiske hensyn	23
3.6 Metodiske begrensninger	24
4.0 Analyse	25
4.1 Fellesskap før soning	25
4.1.2. Historien om Abid	27
4.1.3 Historien om Mahmoud	29
4.1.4 Historien om Mostafa	31
4.1.5. Egen Innflytelse i en ambivalent hverdag	33
4.2.0 Tiden på Ungdom mot Vold	33
4.2.1 Nye praksiser	34
4.2.2 Endring gjennom UmV	36
4.2.3 Endring gjennom nøkkelhendelser	37
4.3.0 Tiden etter UmV- Veien fremover	40
4.3.1. Nye fellesskap	40
4.3.2. Betydning av venner og familie	44
4.3.3. Polarisering over nyansering	46
5.0 Diskusjon	50
5.1 Før soning	50
5.2 Soning	51
5.3 Tiden fremover	53
6.0 Konklusjon	54
Litteratur liste	55
Vedlegg / Appendiks	58
Vedlegg 1.	58
Vedlegg 2.	62
Vedlegg 3.	63

1.0 Innledning

“Through others, we become ourselves.”

(Vygotsky, L. S. 1987).

Hensikten med denne studien er å belyse hvordan unge domfelte som har sonet en samfunnsstraff hos Ungdom mot Vold opplever sin egen grad av innflytelse og styring i eget liv, og hvordan denne påvirkes av endringer i de sosiale fellesskap de inngår i.

Denne oppgaven handler om unge gutter som har sonet en samfunnsstraff hos Ungdom mot Vold og hvordan de opplevde tiden før, under og etter soning. Dette er tre tidsperioder for informantene som ser ut til å preges av forskjellige typer sosiale fellesskap som alle spiller inn på informantenes opplevelse av seg selv. Hvordan de beskriver de forskjellige periodene, menneskene de omgikk og omgås, og seg selv kan gi verdifull informasjon om hvordan unge domfelte opplever virkeligheten de lever i. Det kan også bidra til økt kunnskap om hvilke typer fellesskap som kan virke problematferdsfremkallende og hvilke som kan virke positivt inn på ungdommens liv og atferd.

I en tidligere evaluering av Ungdom mot Volds samfunnsstraff tiltak (2007)¹ fant man at straffedømte i Ungdom mot Volds soning hadde under fem prosent brudd på soningsavtalen. Til sammenlikning ligger gjennomsnittet for brudd på soningsavtaler i Norge på rundt femten prosent². Dette Denne oppgaven er ikke en evalueringsundersøkelse av tiltaket til UmV, men den kan kanskje gi en pekepinn mot hva det er UmV gjør i sitt tiltak som bidrar til at ungdommene fullfører soningen og holder seg lovlige i ettertid.

1.1 Ungdom mot Vold

Fra februar til mai 2011, som en del av masterprogrammet i Kultur og samfunnspsykologi ved Universitetet i Oslo, fikk jeg anledning til å hospitere ved organisasjonen Ungdom mot Vold. Ungdom mot Vold (UmV) er en uavhengig organisasjon som ble startet i 1994, formelt stiftet i 1995 og er i dag en av de største arbeidsplassene for samfunnsstraff i Norge³. Ungdom mot Volds visjon er å stoppe, redusere og forebygge vold, mobbing, diskriminering, fordommer, likegyldighet og kriminalitet i samfunnet. Målgruppen

¹ Undersøkelse som er unndratt offentligheten

² Stortingsmelding 37

³ Stortingsmelding 37

er ungdom, hovedsakelig gutter mellom 12 og 25 år. Gitt denne brede visjonen har de også et bredt tilbud som omfatter samarbeid med 22 skoler, både videregående og ungdomsskoler, i Oslo og Akershus og dette antallet stiger stadig. De har også tett samarbeid med Barnevernet, Oslo Friomsorgskontor og Universitetet i Oslo. Dette er en av grunnene til at UmV er en av de organisasjonene som favner bredest i forhold til utsatt ungdom i hovedstadsregionen. UmV har gjennom atten år arbeidet med ungdom på, eller i faresonen for å skli ut på skråplanet og metodikken for arbeidet er likt, uavhengig om hvorvidt mottakeren av tiltaket er en elev som er på vei til å ”droppe” ut eller bli ”pushet” ut av skolen, ungdom som er i barnevernets varetekt eller domfelte ungdommer som soner sin samfunnsstraff der. Disse forskjellige gruppene av ungdom har, på aggregert nivå, mye til felles. Den gruppen jeg skriver om i denne oppgaven er den siste gruppen; unge domfelte som soner sin samfunnsstraff hos UmV.

Arbeidsmetodikken til UmV er basert på programmet Kognitiv Atferdsmestring i Praksis (KAMP)⁴. Det er dette programmet som blir benyttet mot alle de ungdommer som kommer i befatning med UmV. Med utgangspunkt i KAMP arbeider UmV målrettet mot sårbar ungdom som står i fare for å tre inn i en langvarig kriminell løpebane. Da samfunnsstraff tok over for den tidligere samfunnstjenesten i 2002 kunne samfunnsstraff i prinsippet bli idømt for alle typer lovbrudd, men ble anbefalt å ikke brukes i tilfeller der det var snakk om alvorlige voldsforbrytelser. I praksis er dette en form for straff som blir benyttet ovenfor unge forbrytere som har begått de fleste typer kriminelle handlinger som for eksempel vold og vinningsforbrytelser. Det underliggende rasjonale for den økte frekvensen av idømte samfunnsstraff timer synes å være at unge mennesker med mer eller mindre alvorlige atferdsproblemer er bedre tjent med å gjøre et forsøk på å ordne livene sine i motsetning til å sone timer i fengsel med eldre og mer erfarne forbrytere. Samfunnsstraff blir så et verktøy for å rehabilitere ungdom og gjeninnføre disse til skole eller arbeidsliv og som samtidig fremstår som et samfunnsøkonomisk gunstig alternativ i tillegg til de fordeler som kommer av at de domfelte slipper å avbryte skolegangen eller arbeidet i lengre perioder og kan opprettholde et tilnærmet vanlig liv.

Gjennom hospiteringsperioden og det videre engasjementet i UmV ble jeg interessert i hvordan ungdommene utviklet seg fra før dom, gjennom soning og fremover etter ferdig soning. De historier jeg hørte på UmV dreide seg omkring hvordan livene til ungdommene fortonet seg for dem selv før, nå og hvordan de så for seg fremtiden og sine ønsker for denne.

⁴ Se vedlegg 1

Videre syntes det som om de livs vendinger livene deres hadde tatt ble attribuert ikke bare til dem selv og egne valg, men også opp mot forskjellige fellesskap de hadde tilhørt og hvordan disse agerte. Hvordan disse ungdommene ble til dømte forbrytere var et stort og viktig spørsmål, men for stort å svare på gitt de rammene som ble gitt for denne oppgaven. Derimot syntes det å være en forbindelse mellom de sosiale fellesskap ungdommene tilhørte og hvordan de snakket om seg selv, sine handlinger, meninger og vurderinger.

Hvordan disse fellesskapene påvirket ungdommene til å orientere seg i forhold til verden, seg selv og sin identitet ble sentrale spørsmål som jeg søkte svar på. Jeg ble sittende igjen med tre forskningsspørsmål:

1. Hvordan endres den psykologiske kapasiteten for handling for unge domfelte seg når deres tilknytning til problematferdsfremmende fellesskap endrer seg?
2. Hva bidrar til denne endringen i måten å orientere seg mot forskjellige fellesskap?
3. Hvilken rolle har UmV, som et fellesskap, i å utfordre og utvikle unge domfeltes syn på seg selv og sine sosiale relasjoner?

Med utgangspunkt i kvalitative intervjuer med seks informanter skal disse spørsmålene belyses. Datamaterialet består av seks intervjuer med seks forskjellige informanter. Informantene ble rekruttert gjennom UmV av UmVs personale. For å få litt kjennskap til disse grunnbestanddelene i analysen presenteres informantene her.

1.2 Informantene⁵

Mohammed er tjueen år gammel, født i Norge av innvandrerforeldre fra Asia. Han har flyttet litt rundt, men bor nå på Oslo øst. Mohammed sonet hos UmV i 2009 og jobber nå som drosjesjåfør.

Ali er tjueto år gammel og har bakgrunn fra sentral-Afrika. Han kom til Norge med familien sin når han var åtte år. Han har flyttet mye rundt med familien, men bor nå alene mens han jobber i et vekterselskap samtidig med at han går på skole for å lære seg arabisk. Ali fremstår som en praktiserende muslim og viser gjennom klær og væremåte at religion er en viktig del av han. Han sonet for noen år tilbake.

⁵ Alle informanter og navn på steder som fremgår i denne oppgaven er anonymisert.

Mahmoud er nitten år gammel er født i Norge med mor og far fra samme land i Midtøsten. Faren dro tilbake igjen når Mahmoud var syv år og han har levd sammen med moren sin på flere forskjellige steder i Oslo siden det. Mahmoud er sjarmerende i fremtoning, men beskriver seg selv ved gjentatte anledninger som asosial i forhold til andre. Han jobber innen omsorgssektoren og vurderer om han skal ta utdanning. Han har ikke vært straffet før og dommen hos UmV var den korteste av alle mine informanter (under førti timer).

Yousef er sytten år gammel og født på vei til Norge. Han og familien kom fra et land i Nord-Afrika. Familien består av ham selv, søsteren og foreldrene i tillegg til storfamilien (fetter, kusiner, onkler, tanter). Han tilbringer mesteparten av tiden sammen med Mostafa, fetteren sin, som han også går på skole sammen med på yrkesfag. Yousef sier selv at han blir fort sur og at han noen ganger "blacker" ut. Ønsker seg en utdanning/fagbrev og er på god vei til å oppnå dette. Han ble intervjuet når han sonet hos UmV.

Mostafa er også sytten år og fetteren til Yousef. Han hadde sine barneår i Oslo. Han flyttet imidlertid tilbake til hjemlandet en periode frem til 2006 da han og broren bestemte seg for å ta utdannelsen i Norge og familien dro sammen med dem. Begge foreldrene er uføretrygdet og familien bor i den samme leiligheten i Oslo som de alltid har bodd i mens de har oppholdt seg i Norge. Familien er viktig for Mostafa og han tilbringer mye tid med fetteren sin; Yousef.

Yussuf er tjue år gammel når jeg snakker med ham. Han kom til Norge i 2007 fra Øst-Afrika. Familien hans var her allerede og han kom på egen hånd etter å ha bodd hos familie i en del år mens familien reiste rundt og til slutt endte opp i Norge. Er viljesterk og hyggelig å snakke med. Han er også den eneste av informantene som ikke ville la intervjuet bli tatt opp. Han bor med mor, stefar og fire halvsøstre nå og jobber med å bli ferdig med skolen. Han ønsker seg utdanning.

Alle disse seks informantene har innbyrdes likheter og forskjeller. De er alle unge med minoritetsbakgrunn og ingen har vært tidligere straffet. Imidlertid er det i kraft av at de har begått minst én kriminell handling og mottatt en dom for dette at de ble interessante som informanter i denne undersøkelsen. I lys av dette vil jeg legge frem en kort redegjørelse for den forståelse av kriminalitet som ligger til grunn for det analytiske arbeidet i denne oppgaven.

1.3 Forståelse av kriminalitet

Å avvike fra de handlingsregler som defineres av lovens virkeområde, kalles kriminalitet eller forseelse (Slettan og Øie, 2004). I og med at loven er foranderlig og at det er oss mennesker som forandrer den ut i fra de forutsetninger og overbevisninger vi til en hver tid innehar, følger det at opplevelsen av loven er ulik fra menneske til mennesket og fra kontekst til kontekst. I en sosiokulturell kontekst kan man oppfatte noe som et grovt overtramp mot gjeldende normer og regler, i en annen kan nettopp disse handlinger være, ikke bare lovlige, men aktverdige. Individets forståelse av rett og galt burde derfor forstås ut i fra individets egen virkelighet innenfor historiske, kulturelle og sosiale forståelsesrammer (Bronfenbrenner, 1979; Rogoff, 2003).

Bronfenbrenner (1979) deler inn konteksten i flere nivåer, som alle påvirker individet. Hans økologiske modell åpner for en holistisk forståelse av hvilke påvirkningsfaktorer som bidrar til individuell handling og forståelsesramme for handlingen. Jo nærmere individet, den sosiale påvirkningskraft befinner seg, dess større makt har den ovenfor individets handlinger. Dette betyr at en (kriminell) handling ikke kan forstås uavhengig av konteksten den utføres i.

Thrasher (1927) utførte et arbeid på kriminelle ungdomsgjenger i Chicago der han fant at disse ungdomsgjengene ikke var satt sammen av kriminelt motiverte individer, men snarere sosialt motiverte individer. I fremveksten av kriminelle ungdomsmiljøer fant han at det ikke var et mål fra starten av å gjøre kriminelle handlinger, men snarere å pleie sosial omgang med venner, naboer og bekjente. At disse ungdommene etter hvert begynte å begå kriminalitet synes å være mer et resultat av sosiale og individuelle risikofaktorer kombinert med forskjellige typer utbytte av de kriminelle gjerningene (anseelse, penger, gjenstander) enn av et eksplisitt ønske om, eller iboende disposisjon for å begå kriminelle og asosiale handlinger. Det er med andre ord sjelden at ungdommer begynner å begå kriminalitet *i stedet* for å begynne i den lokale fotballgruppa. Derimot er det en langt kortere vei for de som ikke er med i denne og finner likesinnede på gatehjørner og i skolegårder når timene pågår, til å henge rundt i sentrumsmiljøer fra sene barneår/tidlige tenår og slik bli utsatt for ytterligere risikofaktorer.

Like fullt er det handlende individer som begår kriminalitet, og denne atferden utspiller seg i en sosial kontekst der fellesskap i større eller mindre grad kan legge til rette for eller forhindre denne typen atferd.

2.0 Teoretiske innfallsvinkler

I dette kapitlet vil jeg legge frem de teoretiske perspektivene som ligger til grunn for analysene av intervjuene som denne oppgaven bygger på. I gjennomlesning av intervjuene ble jeg oppmerksom på beskrivelser av venner, familie, steder og aktiviteter – og hvordan de selv 'plasserte' seg i forhold til dette, det vil si, om de beskrev seg selv som aktive aktører eller om de i sine beskrivelser presenterte seg selv som passive og dermed at det som skjedde rundt dem ble satt i gang av andre.

Måten mennesker generelt og unge domfelte spesielt konstruerer mening i sine handlinger og sine liv, og hvordan disse forandrer seg avhengig av hvilke perspektiver de har å trekke veksler på, er av betydning for flere fagdisipliner, som hver og en kan ha forklaringskraft ovenfor samme fenomen. Teorier som rational choice theory (Elster, 1989), strain theory (Merton i Hirschi, 1969) eller sosial kontrollteori (Hirschi, 1969) innenfor fagfelt som psykologi, kriminologi og sosiologi søker å enten forklare problemskapende handlinger eller å forhindre dem. Mange slike forklaringsmodeller har slagside mot enten indre, individuelle årsaker eller kontekstuelle betingelser som bidrar til at unge mennesker begår lovbrudd. Denne oppgaven har ikke mulighet til å forklare hvorfor unge gutter begår kriminelle handlinger, men tar snarere sikte på å redegjøre for seks gutters beskrivelse av hvordan de opplevde tidsaksen fra de inngikk i kriminelle miljøer, via dom og soning og inn i sine videre livsprosjekter.

For best mulig å kunne sette seg inn i informantenes beskrivelser som kom frem i intervjuene var det nødvendig med teoretiske redskaper og analytiske perspektiver som kunne bidra til å kaste lys over de ulike fellesskapene informantene inngikk i. De teoretiske rammeverkene og analytiske begrepene som ble grunnleggende for analysen var Lave og Wengers arbeider rundt situert læring (1991) og praksisfellesskap (Wenger, 1998) for å forstå beskrivelsene av fellesskapets betydning for informantene. For å komplimentere dette fokuset på kontekstuell struktur i informantenes beskrivelser var det viktig å forstå informantenes indre driv, evne og ønske om å øve innflytelse på egen tilværelse og deres beskrivelser av disse prosessene også. Det analytiske begrepet Psykologisk agency, (Frie, 2008) oversatt her til *opplevelse av å ha innflytelse* ble den andre grunnbestanddelen av det teoretiske rammeverket for denne oppgaven.

Det er med andre ord informantenes beskrivelse av samspillet mellom fellesskap og individ og endringer som skjer i dette som er hovedfokus for denne oppgaven.

2.1 Generelle fellesskap

Hva er et fellesskap? To eller flere individer med et minimum av konvergerende fokus? Hva er det et fellesskap gjør? Er et fellesskap, et brorskap, en gruppe, et nettverk, det samme? Hva med viktigheten av fellesskap, hvordan måles den? Er det viktig med fellesskap rundt oss?

Men hvis vi antar at mennesket er et grunnleggende sosialt dyr følger det at dersom mennesket trenger fellesskapet for sin egen utviklings nødvendighet, er forholdet mellom mennesket og de sosiale bånd de tar del innenfor stadig i forandring og utslagsgivende for atferden til enkeltmennesket (Vetlesen, 2009 i Nafstad & Blakar, 2009). Fellesskap, som begrep, vekker umiddelbart både felles assosiasjoner og personlige konnotasjoner vedrørende hva et fellesskap er og hva det medfører. På den ene siden kan det betraktes som noe uunnværlig og nødvendig for personlig og sosial overlevelse. På den annen side kan fellesskap skape en følelse av klaustrofobi og klamhet. Dette ambivalente forholdet til fellesskapet kan sies å være rimelig, da vi investerer tungt i de fellesskapene vi trer inn i og deltar innenfor. Vi viser fortrinnsvis lojalitet, hengivenhet, kjærlighet og oppofrelse for familien, vennegjengen og det lokale idrettslaget. Å identifisere seg med noe, konstituerer innlemmelse i noe like mye som det at man utdefinerer noe annet. Man etablerer mer eller mindre faste grenser for fellesskapets domene både fysisk og psykisk, der det blir gjort eksplisitt hva som er innenfor og hva som er utenfor. Men fellesskapets konstituerende medlemmer er ikke identiske, ei heller deres ønsker og behov. Et fellesskap blir mer sammensveiset jo mindre forskjell det er mellom medlemmene.

2.2 Situert Læring

Bronfenbrenner (1979) beskriver samfunnet som inndelt i flere nivåer som er gjensidig påvirkende på hverandre. Disse nivåene virker sammen inn mot å legge føringer på individets liv. Sagt på en annen måte er det systemers innvirkning på mennesket og forholdet mellom systemene og den gjensidige påvirkningen som oppstår i mellom disse som er avgjørende for menneskers atferd på generell basis. Mens Bronfenbrenner (1979) tar opp sosial påvirkning generelt, går Lave og Wenger (1991) i dybden på læring som en bestemt type sosial påvirkning med sine egne distinkte karakteristika. Lave og Wenger (1991) plasserer læring i en kontekst av meddeltakelse og samarbeid mellom individet og den sosiale verden som omgir individet der læringen finner sted. For informantene tilknyttet dette prosjektet vil dette kunne bidra til å forklare hvordan ulike fellesskap gir grunnlag for utvikling i forskjellige

retninger i informanten. Forskjellige former for lærdom blir i dette synet tilegnet på forskjellige fysiske og sosiale arenaer. Lærdom blir i deres syn altså ikke sett på som tilegnelsen av kunnskap, men snarere som et resultat av visse former for samspill mellom mennesker (Lave og Wenger, 1991). Det følger av dette at hva en lærer avhenger i stor utstrekning av hvilken type samspill og med hvilken gruppe mennesker en omgir seg med. Dette synes gjennom i datamaterialet for denne oppgaven da informantene kan plassere ulike typer læring i ulike typer fellesskap. For eksempel er det ingen av informantene som anerkjenner ”kameratgjengen” som en stor kilde til lykke i de livene de lever nå, derimot kan familien og de verdier og praksiser de lærer der fremstå som mer verdifull bagasje for informantene å ta med seg i sine videre liv.

Den type situert læring som Lave og Wenger beskriver er kjennetegnet ved *legitim perifer deltakelse* (1991). Dette begrepet omhandler hvordan læring overføres gjennom deltakelse, både direkte og indirekte. I motsetning til andre former for kunnskapsoverføring der en mindre erfaren lærer ved å observere eller bli forklart av en med mer kunnskap og erfaring, mener Lave og Wenger at deltakelse i enkelte typer fellesskap, kalt praksisfellesskap, går ut på å få økt tilgang til deltakelse i ”ekspertroller” i disse fellesskapene. Læring skjer så gjennom å forstå strukturene man er del av og delta innen disse på en best mulig måte, over et tidsrom stort nok til å muliggjøre avansement innenfor strukturen på strukturens egne premisser. Gjennom tilegnelsen av disse strukturene gjør deltakende seg altså bedre i stand til å delta i fellesskapet på en mer kompetent måte (Lave og Wenger, 1991).

Én handling, som å slå til noen eller å avvise foreldres formaninger om å holde seg inne om kveldene, kan bære med seg veldig varierte meninger for individene som utfører og observerer disse handlingene, avhengig av hvilken type sosial kontekst de har tilegnet seg responsen sin fra. Informantene gir for eksempel uttrykk for at deres syn på vold og bruk av vold endret seg mellom fra de var sammen med vennegjengen til etter de hadde sonet ferdig hos Ungdom mot Vold. Det var ikke den voldelige handlingen, men hva den betød og hvilken mental representasjon den ga, som hadde endret seg. Teorien om situert læring gir oss en pekepinn på hvordan disse representasjonene oppstår. Innbakt i denne forståelsen av fellesskap og læring ligger antakelsen om at den læringen som foreligger er anvendbar i et spekter av kontekster. For de informantene som deltok i denne undersøkelsen kan det synes som om den situerte læringen som foregikk før de mottok dommen var av en mer begrensende enn kognitivt frigjørende art. Samtidig skal man være forsiktig med å avvise

lærdom for snart. Læring, kunnskap og visdom er relaterte begreper og er plassert i en utviklingsbane.

Lave og Wenger (1991) går langt i forsøket på å forklare påvirkning i form av situert læring. Læring er her forstått som praktiske og analytiske evner, men også perspektiver. Hvordan informantene ser hendelser, roller og handlinger er indikerende for hvordan de konseptualiserer egen verden og tillegger denne mening. Å inngå og delta i fellesskap som kan skape sammenheng i egen tilværelse og konvergere ulike mål de måtte ha ser ut til å være noe informantene responderer godt på.

Hvis man anvender Lave og Wengers (1991) teorier for å analysere intervjuene kan de knyttes tett opp mot de nøkkelfellesskap som informantene selv beskriver. Disse nøkkelfellesskapene refererer til de fellesskap som utgjør den største delen av ungdommenes sosiale liv og følgelig har hatt stor innvirkning på informantenes utforming av mening og disposisjoner i sine egne liv.

2.3 Praksisfellesskapet

Det finnes mange forskjellige typer fellesskap og alle er forskjellige i sin form, innhold, utvikling og opprinnelse. Den type fellesskap (kriminelle gjenger, Ungdom mot Vold, familien) jeg omtaler i denne oppgaven er også forskjellige fra hverandre, men har noen definerende karakteristikk som forener dem. En av karakteristikkene som er vesentlig for denne oppgaven er at mange av de nevnte sosiale fellesskap er handlingsorienterte. Wenger (1998) argumenterer for å forstå fellesskap og praksis som beslektede fenomener. Sagt på en enkel måte skjer den situerte læringen (Lave og Wenger, 1991) innenfor et eller flere fellesskap og gjennom en bestemt praksis som fellesskapet har. De sosiale fellesskapene som beskrives i denne oppgaven *gjør noe*. Hva de gjør innenfor fellesskapet og hvordan de gjør det er hva Wenger (1998) refererer til som fellesskapspraksiser. Wenger (1998) beskriver videre to dimensjoner som konstituerer et idealtypisk praksisfellesskap. For det første må det forligge et gjensidig engasjement der man gjør ting *sammen*, former relasjoner, nettverk og vedlikeholder dette. For det andre er det fordelaktig med et felles fokus, et felles foretak. Herunder ligger gjensidig ansvarlighet i forhold til hverandre, felles fortolkninger og et uttrykk som er av særlig interesse for å forstå de grupper av personer som omgås.

Wenger (1998) bruker begrepet *rytme* for å forklare sosiale samspill innen gitte sosiale rammer. Rytme er en del av den ”sosiale musikk” som oppstår gjennom et fellesskaps praksiser, som ikke er tilfeldig, men heller ikke utelukkende en begrensning i

handlingstendenser (Wenger, 1998, s. 82). Frigjort fra musikken vil en rytme fremstå statisk og steril, men inkorporert i musikken vil den gi mening. En handlingstendens som har sitt opphav i et gitt fellesskap kan godt bli oppfattet som irrasjonell når den blir observert utenfor sin vante kontekst. Men i den aktuelle konteksten kan handlingstendensen fortolkes i et helt annet lys og gi mening på en måte som ikke er mulig uten ”rytmen” til det fellesskapet som handlingen har sitt utspring i (Wenger, 1998). For eksempel kan en tenke seg at i én fortolkningsramme kan det være helt legitimt, til og med vanlig, å ikke ha jobb eller å gå på skole. Når denne rytmen møter en annen slags rytme/praksis kan dette bidra til å klargjøre forskjellene mellom dem og den situasjonelle komponenten som er tilstede i alle slike fremforhandlede ”sannheter” som muliggjør dem. Den tredje karakteristikken ved slike handlingsorienterte fellesskap er deres felles fortolkningsramme som gjør denne ”rytmen” mulig; en felles referanseramme for historier, gjenstander, historiske hendelser, underliggende diskurser, handlinger og konsepter. Det er ut i fra denne rammen at den felles fortolkningen av handlinger gjøres mulig (Wenger, 1998). Dette diskursnivået, der meninger fremforhandles innen fellesskapet, er det nivået hvor praksis burde forstås i tillegg til det handlingsorienterte aspektet (Wenger, 2008). Inger-Lise Lien beskriver i sin bok ”I Bakvendtland - Kriminelle liv” (2011) den kriminelle gjengen som et Autopoietisk system. Autopoiesis betyr at det sosiale systemet er selvskapt og lukket, slik sosiale, psykiske og biologiske systemer er lukket for hverandre (Luhmann, 2003, s. 46). Men dette begrepet henviser hun til at det sosiale systemet i en ungdomsgjeng er selvskapt og selvskapende. Hvilke strukturer og normer som gjelder innenfor grensene av fellesskapet defineres av fellesskapet selv og det skiller skarpt mellom innsiden (gjengen) og utsiden, eller det som kan kalles majoritetssamfunnet (Lien, 2011). Luhmann (2003) beskriver også det autopoietiske systemets karakteristiske lukkethet, med skarpe avgrensninger mellom innside og utside. På innsiden av systemet foreligger de mekanismer som er i stand til å produsere og gjenskape formen, forskjellen og systemet i seg selv.

Sett i sammenheng med Luhmanns (2003) begrep ”autopoiesis”, vil den praksis som formes innen fellesskapet være selvbevarende både i avgrensning og innhold gjennom denne diskursen som gjentar seg og utvikles over tid innen det fellesskap individet er del av. Dette innebærer at det autopoietiske systemet også produserer grensene mellom seg selv og omverdenen. De miljøer som informantene tilhørte i forkant av dom kan betegnes som autopoietiske systemer. Disse hadde, i varierende grad, et iboende potensiale for kriminell og asosial atferd. Slike systemer må skape skarpe skiller mellom seg selv og omverdenen med tanke på hvilken type informasjon som går ut av systemet og hvilken type informasjon som

forblir innenfor (Lien, 2011). I tråd med Thrashers (1927) funn om organisk fremvoksende ungdomsgjenger er disse miljøene også selvskapte. Det samme er kodene for atferd som eksisterer innenfor disse, deres fellesskapspraksis. Et autopoietisk system kan på samme tid være den arena der legitim perifer deltakelse (Lave og Wenger, 1991) finner sted og en av konsekvensene av den lærdom et slikt system formidler. Denne måten å forstå fellesskap er også anvendelig når man skal forstå UmVs tiltak. Når en ungdom blir plassert til soning hos UmV trer han inn i en praksis som var der før han kom og som kommer til å være der i ettertid av hans soning. Det sosiale system som eksisterer der er lukket for omverdenen og eksplisitt taushetsbelagt med en omgangsform som påvirker og blir påvirket av de domfelte som er der.

2.4 Opplevelse av å ha innflytelse

For å forstå personers involvering i fellesskap, nettverk og relasjoner er det nødvendig å forstå begrepet agency. Menneskelig agency formes gjennom individets inntreden og deltakelse i fellesskapsrelasjoner med andre individer (Sugarman, 2008). Underliggende for det analytiske begrepet agency som jeg anvender i denne oppgaven, er at mennesket er et sosialt vesen, og ikke kan forstå verden omkring seg, *den andre*, eller seg selv, uten å være del av og delta i relasjoner med andre mennesker (Sugarman, 2008). Som Macmurrey påpeker: ”Vi trenger hverandre for å være oss selv. Denne komplette og ubegrensede avhengigheten mellom hver av oss og den og de andre er det sentrale og vesentlige faktum av personlig eksistens (...) grunnlaget som vår menneskelige tilstand er bygget på” (Macmurrey, 1961, s. 211, i Sugarman, 2008, min oversettelse).

Begrepet agency og ”agentisk selv” er i Dictionary of Psychology, beskrevet som *det (tiltak, kraft, handling) som produserer en effekt* (2001). Den oversettelse som er valgt å bruke i denne oppgaven er *opplevelsen av å ha innflytelse* over eget liv. Når informantene i denne studien snakker bakover i egen historie brukes de i stor grad sine nøkkelfellesskap som navigasjonsmarkører i det sosiale landskapet, i tråd med MacMurreys forklaring (1961, s. 211, i Sugarman, 2008). Omvendt er tilfelle jo nærmere nåtiden de beveger seg i sine fortellinger. I nåtidens perspektiv blir reaktivitet på egen vegne gradvis erstattet av et stadig økende behov for å fremstille seg selv i førersetet for eget liv. Å gjøre seg til agent i eget liv er å gjøre seg selv til en handlende aktør i det. ”Agency” er således handlingsorientert og er derfor oversatt her til opplevelsen av å inneha innflytelse over eget liv og utformingen av dette. Denne kapasiteten kan innbefatte tanker, overveielser, intensjoner og valg, men disse

aspektene må forstås som nødvendige forløpere for, og midler mot, handling (Sugarman, 2008). Når informantene befinner seg i relasjonelle kontekster, som i de fellesskap de tok del i før deres dom falt, eller hos UmV kan de forstås som ”kulturbærere” (Giddens, 1984). Med dette menes ”det agentiske selv” som er avlet frem gjennom den sosiokulturelle sammenheng de er en del av, hvis intenderte handlinger tjener det formål å bevare og forandre kulturelle tradisjoner og praksiser (Giddens, 1984). Individets evne til å handle med intensjon handler i det grunnleggende om frihet, konseptualisert som en praktisk virkelighet som uttrykkes i handling, gjennom å utforme ambisjoner og mål, for så å strebe etter disse (Macmurray, 1961, i Sugarman, 2008). Uten disse selvdefinerte målene, som vi selv søker mot gjennom handling, eksisterer ikke agency. Agency er altså situert i handlende individer, og dermed et definerende aspekt ved det å være en selvstendig person. Denne type situert agency oppstår i individer som er plassert innen allerede eksisterende historiske og sosiokulturelle livsverdener (Martin, Sugarman, og Thompson i Frie, 2008). Forstått i dette lyset, vil informantene når de beveger seg i og mellom fellesskap skape beveggrunn for utvikling av egen grad av agency, avhengig av i hvor stor grad de handler i overensstemmelse med egne definerte mål og ambisjoner. Det er imidlertid uklart hva som veier tyngst av agency og konteksten den eksisterer innenfor. For agency er alltid situert innenfor en kontekst og mellom denne og individet. Et agentisk *selv* kan ikke opptre uavhengig av de føringer som blir pålagt av det premissleverende fellesskapet. Slik sett vil opplevelsen av innflytelse være avhengig av de fellesskap individet tilhører på forskjellige tidspunkt og disse fellesskapenes søken etter å innarbeide selvstendig tenkning som en integral del av sine medlemmer. I Bourdieu’s terminologi kalles disse kroppsligjorte handlingsdisposisjonene, eller smaks-, handlings- og tankemønstre for habitus (Bourdieu, 1977). Imidlertid kan den agentiske *selvforståelsen* eksistere ovenfor den aktuelle konteksten og er således, i teorien, uavhengig av de faktiske forhold som foreligger og gjøre individet i stand til å velge, og handle på måter som transenderer de historiske og sosiokulturelle rammene som det aktuelle fellesskapet setter (Sugarman, 2008). Agency er altså betinget, men allikevel ikke helt underlagt de sosiale prosesser som omgir individet (Mead, 1934, i Sugarman, 2008). Et beslektet begrep av Agency er Rappaports begrep om empowerment (Rappaport, 1981, 1984, 1987, i Nelson og Prilleltensky, 2010). Empowerment er et relevant begrep i denne oppgaven med tanke på utviklingsaspektet ved informantene. Rappaport mente at i stedet for at psykologer utviklet intervensjoner og metoder *for* mennesker, skulle man heller ta en tilnærming der man jobbet *med* mennesker, for å fremme deres selvbestemmelse og kontroll over egen situasjon (Rappaport, 1984, i Nelson og Prilleltensky, 2010).

2.5 Spesifikke fellesskap: Informantenes omgangskrets

Identifisering med et fellesskap blir en måte å snakke over og forbi de ulikheter som ligger latent i samvær med andre mennesker (Hall, 1996). For å identifisere seg med et fellesskap undervurderer man konsekvent forskjellene mellom fellesskapets preferanser og sine egne preferanser, og overvurderer likhetene mellom disse. Dette illustrerer igjen kraften i grenser. Det holder de som er utenfor enda mer utenfor, men det konsoliderer også oss som er innenfor på en ny, total måte, der vi også konsoliderer og ”snakker over” de interne stridigheter som måtte forekomme (Hall, 1996).

Det finnes forskjellige typer av fellesskap, noen velger vi fritt selv (for eksempel venner), noen velger vi ikke i det hele tatt (familie) og noen velger vi, med forbehold (idrettsforeninger, sameier). For de unge mennene som deltok i denne studien kan oppholdet hos UmV betegnes som et fellesskap som ikke er valgt. Implisitt i det at vi kan gå inn i fellesskap ligger det at man også kan bli holdt utenfor fellesskap. På samme måte som man ved medlemskap og felles deltakelse i et fellesskap kan oppleve inklusjon og tilhørighet kan opplevelsen av å befinne seg på utsiden av systemets ytre grense oppleves tilsvarende motiverende og/eller skremmende. Med andre ord: hvis du har et fellesskap har du også et utenforskap. For informantene i dette prosjektet syntes dette utenforskapet å markeres gjennom markører som voksne, nordmenn, lærere og myndighetspersoner som for eksempel politibetjener. Felles for disse markørene er at informantene ikke beskriver seg selv inn i samme diskurs som dem. Hva som kom først av eksklusjon eller atferd som bidra til og forsterker denne, har jeg ikke belegg for å gå inn på her, ei heller en årsaksforklaring på hvordan disse guttene ble som de ble. Men det materialet peker mot er at de, i likhet med ”the lads” utviser en kulturell motstand mot alt det storsamfunnet ønsker av dem men som de enten ikke makter eller ønsker å etterkomme (Willis, 1977).

Vetlesen (2009) postulerer fire trekk et fellesskap må inneha for at det skal oppfattes som tiltrekkende og tilstrekkelig for oss; for det første må det respektere subjektets rett til selvbestemmelse over eget liv, hvem individet vil være og hvilke mål som er overordnet i informantens liv. For det andre må fellesskapet, på en eller annen måte, tjene individet. Innmelding og medlemskap må være formålstjenlig for individet og ikke overtrampe den autonomi som stresses i punkt èn. For det tredje må individet stå fritt til å velge å tre inn eller ut av fellesskapet. Det siste punktet understreker fellesskapets legitimitetsgrunnlag. En gruppes legitimitet må bero på de individuelle medlemmers vurdering av denne og ikke på

noe overindividuell, da dette kan gå på bekostning av individenes frihet. At fellesskapet har en verdi ”i seg selv” er normativt suspekt.

De informanter jeg har intervjuet beskriver forskjellige fellesskap, men disse har allikevel likheter. Alle har begått kriminelle handlinger, Thrasher (1927) fant, i sin studie blant gjengene i Chicago, at gjengkriminalitet utviklet seg over tid, og at de som var med i kriminelle gjenger ikke møttes en dag å begynnte å begå kriminalitet. En slik forståelse legger til grunn at sosiale nettverk utvikler seg, og at aktiviteter tar form over tid. Det som utvikler seg til å bli en gjeng som utfører kriminelle handlinger, kan springe ut fra lokale vennegjenger, der kontekstuelle faktorer åpner for, og muliggjør en kriminell løpebane for de som inngår i gjengen. På samme måte kan Ungdom mot Volds tiltak leses som en praksis som har sitt utspring fra en tvunget straff, men som utvikler seg mot noe mer konstruktivt og positivt for de sonende etter hvert. At mange domfelte som tidligere sonet hos UmV, reiser innom og holder kontakt med sine tidligere fangevoktere kan være en indikasjon på dette.

Med andre ord- når det snakkes om UmV snakkes det om det system som UmV er. En lukket soningsanstalt, men samtidig en åpen arena for utfoldelse av sider ved seg selv de domfelte ofte ikke har anledning til å ytre i andre kontekster. Det første er avgrensningen, det andre er formen og innholdet i det autopoietiske systemet som UmV kan sies å være. Det er innenfor dette systemet at man snakker om en atmosfære som legger til rette for endring i sosial orientering, samt individuell og sosial identitet.

2.6 Hva er Identitet?

I det etterhvert klassiske essay ”Who needs identity” (1996) beskriver Stuart Hall identitet inngående som en ikke-essensialistisk størrelse, som formes gjennom samspillet mellom aktøren og de diskursive praksiser han deltar i (Hall 1996). Halls sitt syn er at politikens diskursive praksis og formuleringer bidrar til å plassere subjektet i posisjoner mellom handlende aktør og de sosiale strukturer rundt ham (Hall 1996). Identiteten kan sies å være den midlertidige plassering subjektet setter seg selv i, gitt de diskursive praksiser som er individet til rådighet. Identiteten blir slik den *sutur*, eller møtepunktet, mellom sosiale og diskursive praksiser som forsøker å plassere oss sosialt på den ene siden og de prosesser som konstruerer subjekter på den andre. Identiteten oppstår i møtepunktet, eller *suturen* mellom subjektets egenopplevde posisjon og de subjektposisjonene som er tilgjengelig innenfor fellesskapets diskursive virkelighet (Hall, 1996). Gitt den prosessuelle forståelsen av begrepet, er disse midlertidige. Identiteten er ikke skrevet i stein, men er plastisk i natur og

endres når enten den diskursive kontekst eller subjektet selv endres. For eksempel kan ens identitet bli endret og konstruert på nytt når tilknytningen til noen han pleier å omgås, med tilhørende diskursive praksiser opphører, og individet går inn i en ny sosial kontekst med andre kamerater og andre meningsbærende diskurser og praksiser. Disse endringene i strukturen påvirker aktørens opplevelse av hvem han selv er.

Stephen Heath (1981) beskriver denne *suturen* som et veikryss, en ”intersection”, der ”subjektet selv plasseres inn i strukturer av mening” (1981: 106). Slik sett forstås identitet som det midlertidige resultatet av en prosess som alltid foregår innenfor en gitt kontekst av meninger, mulige og umulige subjekt posisjoner og egne ønsker og ambisjoner omkring disse. Identitet blir da ikke en statisk størrelse eller en kjerne av subjektet, men er i sin natur både flytende og flyktig.

3.0 Metode

I denne delen av oppgaven vil jeg gå inn på temaer som; rasjonalet bak valget om å utføre en kvalitativ studie, innhenting av tillatelse til å utføre studien fra de relevante instanser, temaer relatert til rekruttering av informanter, utførelsen av selve intervjuene og transkripsjonene av dem. Videre skal jeg gå inn på de metodiske konsekvensene mine antakelser har hatt for studien som helhet før jeg avslutter med en gjennomgang av de etiske problemstillingene og noen metodiske begrensninger knyttet til studien.

3.1 Hvorfor velge kvalitativ metode?

Gjennom min hospiteringsperiode i UmV ble jeg etter hvert klar over min egen manglende erfaring og innsikt i mennesker med en vidt forskjellig bakgrunn fra min egen. I løpet av hospiteringstimene og de tilleggstimene jeg la inn i UmV observerte og hørte jeg historier om livsløp og erfaringer som jeg ikke ville ha fått tilgang til, hadde det ikke vært for noen av de menneskene som blir omtalt i forordet. En slags begynnende forståelse og oversikt over temaer som jeg selv hadde liten erfaring med – og innsikt i, for eksempel ungdomskriminalitet, minoritetsproblematikk og formelle straffer idømt meget unge mennesker av domstoler, begynte og formes. Med utgangspunkt i min egen erfaring måtte jeg innse min manglende forståelse av den verden de jeg observerte, snakket med og hørte om, befolket. For å forstå de dynamikker som drev de ungdommene som var der måtte jeg utfordre egne meningskonstellasjoner og reflektere kontinuerlig omkring eget ståsted. Min forutinntatthet ville ikke hjelpe forståelsen av de prosesser som forelå. Dette var en mulighet for å få et innblikk i en verden med et annet fortegn enn min egen og mitt mål ble etter en tid *å forstå* den verden de ungdommene jeg oppholdt meg sammen med levde i. Statistikkene om ungdom, innvandring, minoriteter og kriminalitet beskriver viktige tendenser på aggregert nivå. Men de ungdommene jeg har møtt i løpet av de siste 14 månedene leser ikke NOVA-rapporter og om de korresponderte med noen utviklingstrekk i samfunnet for øvrig opplevde jeg ikke en resonans i den virkeligheten jeg observerte for de tallene kvantitative levekårsundersøkelser presenterer. For min del bidro disse statistikkene til å belyse *en del* av bildet jeg så ute og historiene jeg hørte, men i en statistikk forsvinner ofte enkeltindividet. Da mitt utgangspunkt og overordnede mål var å forstå hvordan ungdommene selv oppfattet seg, sitt liv og den verden de beveget seg innenfor ville kvantitativ metodikk kun gi overflatisk og tendensiell kunnskap. Det var ikke de kvantitative dataene, men samtalene med ungdommene og det innblikk de ga meg i deres vurdering av deres egen og andres situasjon som kunne

bidra til å belyse spørsmål vedrørende livet i et kriminelt miljø og de fellesskap som preget dette og utviklingen fra disse, gjennom soningsopphold og til de fellesskap de hadde eller søkte nå i ettertid av soningen. Den kvalitative innsikten i livsverdener og forståelserammene formet av opplevelser innen disse så, for meg, ut som en mer hensiktsmessig vei å gå da det overordnede målet var å forstå hvem mine informanter var og hvem de opplevde seg selv som å være på forskjellige tidspunkter i eget liv.

Det var viktig for meg i begynnelsen å forsøke etter beste evne å bli klar over hvilke forutnelser jeg hadde ved begynnelsen av prosjektet. Bearbeidelsen og forståelsen av data utvikles gjennom hele forskningsprosessen, og som forsker vil min forforståelse av temaene under undersøkelse ubønhørlig påvirke alle deler av den kvalitative forskningsprosessen (Thaagard, 2003). Å forholde seg helt objektivt til informantenes historier og verdensbilde anser jeg for å være et uopnåelig ideal som jeg ikke har forsøkt å etterstrebe i dette prosjektet. Derimot har jeg, gjennom omgang med andre personer i UmVs varetekt i forkant av intervjuene, forsøkt å foregripe hvilke temaer som kommer opp i samtaler. Dette for å være forberedt på mine reaksjoner på informantenes beskrivelser, meninger og livsbilder som kommer opp i intervjusituasjonen. Disse temaene og beskrivelsene kan variere, men de varierer ikke ubegrenset. Det syntes som om det var noen gravitasjonspunkter temaene sirkulerte rundt. For å oppnå en mest mulig helhetlig og sensitiv forståelse av disse sentrale temaene anså jeg at en kvalitativ metodikk var best egnet. I tillegg til å bruke en kvalitativ metode ville jeg også benytte meg av et av UmVs virkemidler ift. Sitt arbeid med ungdommene; LEI-prinsippet (se vedlegg 1), som en holdningsmessig ramme for intervjuene og den senere analyseprosessen.

3.2 Fremgangsmåte

Mot slutten av hospiteringsperioden hos UmV forespurte jeg om mulighetene for å skrive masteroppgaven med disse som inngangsport til informantene. UmV stilte seg positive til forespørselen og etter sommeren begynte jeg arbeidet med å finne et tema som var interessant. Det måtte være faglig interessant med mulighet for å importere perspektiver fra flere fagdisipliner for å skaffe til veie en mest mulig helhetlig og holistisk forståelse av temaene. Jeg anså det også som en fordel hvis oppgaven hadde en viss samfunnsmessig relevans. Det neste steget i prosessen var å finne kriteriene for informantene. Informantene skulle være et bredest mulig snitt av de ungdommene som hadde sonet der 2-5 år tidligere. Jeg ville opprinnelig at informantene skulle ha sonet noen år tidligere av den grunn at jeg

anså det som hensiktsmessig for vitnemålene deres å få litt avstand mellom både dom og soning. Videre ville jeg at informantene skulle være over atten år av praktiske årsaker. Et siste kriterium var at ungdommene skulle ha minoritetsbakgrunn. Dette av den grunn at jeg hadde den forutinntatte holdningen at de fleste som sonet en samfunnsstraff hos UmV hadde en slik bakgrunn og det ville lette rekrutteringen av informanter. Jeg brukte litt i overkant av en måned på å skaffe til veie tillatelse fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Så fort jeg fikk klarsignal fra NSD til å gå i gang med studien ble listen av kriterier overlevert til UmV og Oslo Friomsorgskontor. Disse instansene skulle stå for rekruttering, innhenting og avtaling av møtetidspunkt med primærinformantene⁶.

Imidlertid oppsto det en del problemer med innhenting av informantene. Den gruppen jeg ønsket å intervjuer var vanskelig å få tak i og det var mange tilfeller der de man fikk tak i ikke ville la seg intervjuer. Andre informanter uteble fra avtalte intervjuer for så å ikke la seg høre fra igjen. Alt dette tok veldig lang tid og den opprinnelige planen var å ferdigstille datainnsamlingen i løpet av desember/januar men da kalenderen viste mars hadde jeg bare tre intervjuer. Da jeg ikke kunne vente lenger ble det bestemt at vi skulle utvide informantgruppen til å inkludere informanter som sonet der i den perioden vi foretok intervjuene. Da disse ble forespurt av ansvarshavende svarte samtlige ja og ble intervjuet fortløpende. Datainnsamlingen ble ferdigstilt i starten av april og materialet besto da av tre intervjuer med tidligere domfelte og tre intervjuer med sonende domfelte.

Uansett hvor mange omskrivninger av intervjuguidene jeg gjorde fikk jeg ikke det spørsmålmessige kartet til å passe med det menneskelige erfaringsterrenget jeg sto ovenfor. Informantene var så forskjellige med hensyn til holdninger, valør av språkbruk og utsagn, språklig og kulturell kompetanse og generell innstilling til livet, at en stiv intervjuguide ville hemmet intervjuets evne til å skaffe tykke beskrivelser av fenomenene som ble snakket om. Dette var i og for seg et vesentlig funn og av stor hjelp for senere intervjuer. Jeg endte opp med en intervjuguide⁷ som ble brukt som navigasjonsverktøy i en ellers åpen samtale, som gjorde det mulig å gå inn i intervjusituasjonen med et åpent sinn og et oppmerksomt øre for hva som sto frem i informantens vitnemål som vesentlig for ham. Steinar Kvaales beskrivelse av den kvalitative forskeren som ”miner or a traveller”, en som graver seg inn i materien eller som en omreisende, ble en nyttig metafor (Kvale, 2007), om enn i omvendt sekvensiell rekkefølge. Intervjuene begynner med åpne spørsmål om livet informant lever nå og jeg som intervjuer forholdt meg refleksiv til de utsagn informantene kom med og gjorde mitt

⁶ Se vedlegg 2

⁷ Se vedlegg 3

beste for å trekke ut de meningene informantene selv vektet som mest viktig for dem. Dette konstituerer den ”reisende” intervjueren i informantens meningsverden. I praksis betød dette at jeg søkte åpent etter de punktene i samtalen der informantene utbroderte rikelig selv, eller der de åpnet samtalen og gikk i en retning jeg som intervjuer ikke hadde anført de mot. Når vi i løpet av samtalen kom til et slikt punkt, eller hva jeg oppfattet som et slikt punkt, søkte jeg etter utbroderende fortellinger så jeg kunne forstå det informantene sa ennå mer inngående og så tett opptil hva informantene selv ønsket og uttrykke. Dette ”gravende” aspektet ved mine intervjusituasjoner konstituerer ”Miner” metaforen i konkret handling. Alle mine intervjuer ble tatt opp på lydfil med informantenes godkjennelse, med unntak av ett, der informantene ikke ønsket at intervjuet skulle bli tatt opp. I dette intervjuet tillot derimot informantene at jeg noterte, både muntlig og i praksis (Det vil si at han ikke lot seg affisere av at jeg ba han stoppe når jeg noterte spesielle utsagn eller resonnementer). Etter hvert intervju satt jeg også igjen mellom tjue og førti minutter og noterte ned inntrykk fra intervjuet. Her beskrev jeg kort aspekter ved informantene, utsagnene og intervjusituasjonen som jeg kunne glemme senere i prosessen. Opptakene av intervjuene ble så, i neste steg av prosessen transkribert av meg. I denne prosessen transkriberte jeg ad verbatim, fonetisk sett så nært opptil det informantene selv sa. Pauser og annet er indikert i transkripsjonene. Det datamaterialet jeg satt igjen med var så transkriberte intervjuer, notater til disse intervjuene, samt mine egne nedtegnelser av de erfaringer og hukommelse av de månedene jeg hadde tilbrakt på UmV.

3.3 Metodologiske hensyn og etiske overveielser

I denne oppgaven er det noen metodologiske problemstillinger jeg som forsker må ta stilling til. For det første er det viktig å spørre seg om den meningen man tillegger informantens utsagn er den/de riktige. I et kvalitativt studie som dette har man betydelig makt når det kommer til representasjon av informantens utsagn, mening og livs verden. Det medfører også et ansvar i det å respektere det informantene sier og tillegge utsagnet den mening og den valør som informantene intenderte etter beste evne. Dette fører igjen til et annet spørsmål; skal man tro på alt informantene sier og ta han på ordet? Informantenes sannferdighet i forhold til intervjuer ble vurdert i løpet av intervjuet og jeg gjentok spørsmål der jeg merket uoverensstemmelser i informantens utsagn. En kan aldri forsikre seg hundre prosent mot at informanter lyver, unngår eller bøyer sannheten. Derimot kan intervjuer ta mål av seg for å minimere dette gjennom oppfølgingsspørsmål og graving i temaer der svarene er ulne og upresise. Jeg ser det som min oppgave som kvalitativ forsker å være bevisst mine

egne forutinntatte holdninger og antakelser jeg måtte ha før jeg går inn i en intervjusituasjon. Da jeg stiller et spørsmål til informantene er det spørsmålet en bærer av mitt implisitte interessefelt, det vil si spørsmål om livs verdenen til informanten. Hva jeg ikke spør om og ikke følger opp, er implisitt de aspekter ved deres liv jeg antar ikke er relevant for de problemstillinger jeg ønsker svar på. I mitt syn vil denne problemstillingen aldri forsvinne helt og min legitimitet som fortolker av informantenes utsagn som meningsbærende symboler for en levd hverdag er avhengig av bevisst, kontinuerlig vurdering av hvor mine spørsmål kommer fra og i motsatt ende av kontinuumet: hvilke spørsmål jeg som forsker utelukker som forklarende for den verden informantene lever i. Jeg har jobbet ut i fra den forståelse at jeg aldri kan utradere all form for systematisk skjevhet i tankegangen når det kommer til kvalitativ forskning. Omgangen med domfelte i halvannet år forut for datainnsamlingen bidro til at det var vanskelig å legge alle erfaringer bak seg, både i intervjusituasjonen og i analysearbeidet. Den studien som foreligger er et forsøk på å beskrive de prosesser og den utvikling som skjer i samspillet mellom unge domfelte gutter med minoritetsbakgrunn og de fellesskap de omgås og deltar i. Deres beretninger om disse temaene har vært det som har styrt prosessen fra min gryende interesse for dette fenomenet til denne ferdige oppgaven. Hva informantene selv har sagt har både gitt retning og innhold til analysen. Imidlertid tas det i denne oppgaven, hovedsakelig utgangspunkt i hva informantene sa i intervjuene, selv om de spørsmål de svarte på nok var farget av mange måneders feltarbeid. Det skal presiseres at å møte informanter, selv de som jeg hadde bekjentskap til, var vesens forskjellig i intervjusituasjonen enn i andre kontekster. Relasjonen mellom intervjuer og informant var noe kvalitativt annerledes enn mellom to samtalepartnere. Informantene som sonet på intervjutidspunktet ble, som nevnt, intervjuet til slutt, så innen denne tid hadde jeg fått noe trening i intervjuer håndverket. I et semistrukturert forskningsintervju stilles det store krav til intervjuer som oppmerksom lytter og fortolker av meningsbærende utsagn. Intervjuguiden ble brukt som hjelpemiddel og veileder i en ellers løs samtale. Dette gjorde meg i stand til å fokusere mer nøye på hva *de faktisk* tok opp, og følge opp disse trådene i stedet for hva *jeg antok* at de ville ta opp.

Mitt datasett er sammensatt av seks intervjuer. Tre intervjuer med domfelte som sonet for 2-5 år siden og tre intervjuer med domfelte som sonet sine samfunnsstraffer i UmV på det tidspunkt datainnsamlingen pågikk. Det er et begrenset datamateriale som favner smalt, men forhåpentligvis dypt. Dette datamaterialet er uegnet til å si noe generelt om verken ungdommer, domfelte som soner samfunnsstraff eller mennesker med minoritetsbakgrunn på aggregert nivå. Ei heller vil jeg ha noen illusjoner om at denne oppgaven vil kunne si noe

generelt om hele den gruppen i samfunnet som passer inn i mine kriterier for informanter. Imidlertid vil det kunne hevdes at de erfaringene jeg har identifisert og de meninger som blir tillagt disse, som beskrevet i oppgaven er tilgjengelig for noen individer innen visse sosiale kontekster. Hvis man antar at de erfaringer som informantene legger frem i hvert fall til dels, er resultat av kontekstuelle faktorer, kan disse erfaringene potensielt være overførbare til andre i lignende sosiale kontekster (Kippax m.fl., 1988, referert i Willig, 2001).

3.5 Analyseprosessen

Etter datainnsamlingen, som bød på flere problemer enn ventet, og transkriberingen som bød på ytterst få problemer begynte analysefasen av prosjektet. Begynnelsen på denne avdekket noen svakheter i designet på prosjektet. Det mest vesentlig var at 15 måneders feltarbeid er for mye for en oppgave av denne størrelsen. Når det bedrives kvalitativ forskning, der mennesker blir spurt om sine menneskelige erfaringer over et bredt spekter og man ikke bruker en formalisert intervjuguide blir historiene utbroderende. Et aspekt som er viktig og ta i betraktning når man gjør denne type forskning er at det sentrale i oppgaven er informantene og hva informantene forteller. Man vil ikke gjøre vold på deres opplevelse eller fortellinger omkring disse. Imidlertid gjøres dette vanskeligere, jo mer kontekst man har til fortellingene. Jo større kjennskap du har til et felt, dess mer vet du, eller antar at du vet, omkring hvilke elementer som spiller in på det ungdommene forteller. Hvis de forteller noe om en vennegjeng, kan du veldig lett ta for gitt hva dette konseptet inneholder, uten å undersøke det nærmere. Dette ble forsøkt unngått.

Et annet, problematisk aspekt ved bred kontekstuell kunnskap, vis á vis å gjøre vold på informantene, er hvilke sammenhenger man skal utelate. Hvis man skal designe en studie om fellesskap, så er dette et stort tema, der utallige sammenhenger kan åpenbare seg under ulike deler av forskningsprosessen. Kjønn, alder, klasse, skolegang, foreldre, etnisitet, rasisme, tilhørighet osv. Er alle temaer som kunne ha belyst temaet i denne oppgaven ytterligere, hadde oppgavens begrensninger tillat det. Dette gjør de imidlertid ikke. Så fokuset mitt ble, i og med oppfølgingen av tråder de selv tok opp under intervjuet med hensyn til begrepet ”fellesskap”, snevret inn under analyseprosessen. Begrepet ”fellesskap” trigget mange fortellinger hos informantene. Min jobb i analysen var å finne den mening de gjenga i sine fortellinger, beskrevet fra flere forskjellige sider gjennom de forskjellige informantene og belyse disse ved hjelp av de teoretiske konstruksjoner jeg hadde valgt ut i forkant av

undersøkelsens begynnelse. Hvilke konstruksjoner og hvilke fortolkninger av disse jeg skulle benytte meg av ble delvis til under prosessen.

3.4 Etske hensyn

I dette prosjektet, som i de fleste kvalitative studier der man berører menneskers erfarte livs verden, vil det være nødvendig å ta inn over seg hvordan man som forsker i praksis berører disse. Spørsmål av den mest hverdagslige art kan ha uventede konsekvenser for intervjusituasjonen, svarene man innhenter og mest sentralt; for informantene som avgir dem. Et slikt spørsmål som kan illustrere problemstillingene kan være hva en skal kalle gruppen? Gjennom mitt engasjement i UmV hadde det blitt opparbeidet, for å bruke Bourdieus begrep, en UmV-habitus. Dette innebar at mye av den omgangsformen som ble formet innen rammen ”omgang med unge domfelte” var derivert direkte fra en rehabiliterende setting der ungdom sonet sin samfunnsstraff. Denne forforståelsen av situasjonen kunne farget studien i større eller mindre grad. Et eksempel kan være at man ikke vet hva man skal kalle folk i intervjusituasjonene. Eller snarere hva man skal betegne et aspekt ved informantens liv man vet man kommer inn på i løpet av intervjuet, som for eksempel det å være domfelt. Ovenfor ungdom som soner på UmV adresserte man dem alltid ved fornavn og man snakket ikke om dem med ord som ”domfelt”, ”kriminell” og lignende.

Et etisk aspekt jeg måtte gå igjennom i forkant av intervjuene var hva jeg skulle kalle den situasjonen informantene befant seg i, eller hadde befunnet seg i tidligere. Hvilke konsekvenser kunne det ha for dem som hadde sonet sin straff for flere år siden og hadde brukt tiden sin på å forandre egen livssituasjon og identitet til noe bedre enn ”domfelt” og kriminell, å bli minnet på forhenværende kategorier de hadde blitt plassert inn i. Ville det innebære en fare for informantenes helse å bli minnet på tidligere begåtte ugjerninger? Ville denne påminnelsen initiere en nedadgående atferdsmessig spiral for dem? Kunne det tenkes at de følte seg tvunget til å delta i studien, gitt rekrutteringsmekanismen? Var det spørsmål jeg ikke kunne stille? Det er skarer av slike spørsmål en må ta i betraktning ved opptakten til et slikt studie. Mye av bakgrunnen til de ovenfor nevnte spørsmål og problemstillinger er at studiet blir utført med en, per definisjon, stigmatisert og/eller marginalisert gruppe. Et paraplybegrep for de tankene jeg gjorde meg før prosjektstart kan betegnes som uroen over å kunne bidra til å fremme følelsen av stigma og utenforskap. Ville prosjektet gjøre dem godt og bidra positivt til deres selvfølelse så var det bra, men jeg ville ikke forårsake, eller øke noen problemer for dem.

Hvor sårbare var informantene? Hvor sensitive var spørsmålene? Kunne spørsmål om barndommen deres utløse reaksjoner og traumer? Var jeg forberedt på slike eventualiteter? Alle disse spørsmålene ble bearbeidet gjennom en overordnet strategi: jeg tok utgangspunkt i min egen erfaring. Informantene var ikke utrivelige personer og intervjuer kunne få innpass uten å være falsk. De var stort sett imøtekommende og sa ifra verbalt eller kroppslig ganske raskt hvis man tok seg nær av et spørsmål eller om man gikk for langt i temaet det ble spurt om. Videre ble det antatt at de informantene man møtte for første gang i intervjusituasjonen ville reagere på samme måte som de intervjuer hadde møtt hos UmV tidligere. Dette viste seg å stemme ganske bra. Mennesker er mennesker. Denne holdningen, i samspill med en åpenhet om intervjuets omfang og mål bidro til at jeg følte at de etiske aspektene ved intervjusituasjonen ble godt nok ivaretatt. Alle informantene rapporterte da også ved endt intervju at de syntes det var en forholdsvis god opplevelse og at de anerkjente grunnen til at studiet ble utført. De fleste av informantene uttrykte også glede over å kunne bidra til studiet

3.6 Metodiske begrensninger

Det arbeid som foreligger her i denne undersøkelsen kunne vært gjort på mange forskjellige måter. Man kan stille seg kritisk til både valg av metode og teori, da de temaer under undersøkelse er vide og komplekse. Imidlertid valgte jeg å fokusere på informantenes beskrivelser av sin situasjon og hvordan denne endret seg.

Disse beskrivelsene kunne også suppleres av andre opplysninger fra både Oslo friomsorgskontor og ansatte ved Ungdom mot Vold. I datainnsamlingen foretok jeg også to intervjuer med ansatte der, men grunnet mengden av datamateriale å gjennomgå og tiden til rådighet for å gjøre det, ble disse intervjuene prioritert ned og er ikke med i denne analysen.

Dette er også en bred oppgave. Fokuset er på fellesskap og ungdommenes beskrivelser av deres erfaring med ulike typer fellesskap. Disse temaene er ikke egnet til å gi spisse, konkluderende svar men snarere å gi brede og gode beskrivelser av temaet som er under utforskning.

4.0 Analyse

Denne delen av oppgaven er delt inn i tre deler. Hver del tar for seg et tidsrom, tiden før oppholdet på UmV, oppholdet på UmV og tiden etter UmV eller hva informantene ser for seg fremover etter endt soning. Denne strukturen gir et innblikk i hvordan informantene utvikler seg selv og sin forståelse over tid og hvordan de forskjellige utviklingsbanene går for de enkelte informantene. Som nevnt tidligere; de seks informantene er ikke like. Ei heller er deres historier identiske. Imidlertid bærer historiene deres budskap om en noenlunde lik *utviklingsbane* med tanke på de konstrukter det fokuseres på her; praksisfellesskap og den innvirkning disse har på den enkelte informants uttrykte psykologiske agency og identitet.

Denne utviklingsbanen sentreres rundt UmV av den grunn at det i den perioden rundt soning synes å oppstå noen nye måter å tenke omkring seg selv, egen situasjon og årsakssammenhenger tilknyttet disse størrelsene. Dette er ikke en avhandling om informantene før og etter UmV, men heller om Informantene utviklingsbane, der tidspunktet rundt domsavsigelse og soningen hos UmV tegner seg inn som et naturlig taktskifte i informantenes historier.

4.1 Fellesskap før soning

I denne delen av oppgaven vil jeg gå inn på hvordan livet til informantene så ut før de gikk inn i soningstiltaket til UmV. Jeg vil begynne analysen med en beskrivelse av noen typer praksisfellesskap som informantene beskriver som vesentlige for seg selv i tiden før soning og hvordan denne tiden beskrives av dem før analysen dreier seg over på hvordan disse praksisfellesskapene påvirker deres egne liv og muligheter. I den følgende delen av oppgaven skal jeg se på prosessene som ledet frem til- og pågikk i mellom fellesskapet og informantene. Dette kan bidra til å klargjøre hvorfor de fant seg i et slikt fellesskap og hvorfor de senere reorienterte seg vekk fra dette.

4.1.1 Historien om Ali

I et av intervjuene beskriver Ali, en av informantene som deltok i undersøkelsen hvordan han opplevde å være en del av vennegjengen han hang sammen med før han begynte soningen ved UmV:

Ali: før så ville jeg ha sagt at jeg hadde veldig mye venner rundt meg. Og.. jeg vet ikke om jeg skal kalle det venner, men jeg kjenner ganske mange og folk er veldig forskjellige, folk

vil forskjellige ting, de har forskjellige mål. Jeg pleide å henge rundt med mange forskjellige venner og det føltes ut som jeg "bare var der" og.. sløste bort tida mi rett og slett og tok ikke.. asså.. min verdi som et menneske.. det var ikke så veldig mye, for å si det sånn.. Jeg var der, gjorde ting, så var det bare det... så står jeg opp, så blir det samme hele tida..

Ali ser her tilbake på tiden før han ble dømt og forteller om hvordan han opplevde "miljøet". Tidligere i intervjuet har han beskrevet sitt sosiale liv i denne perioden som utelukkende sammen med venner og her går han nærmere inn på hvordan disse relasjonene fortonet seg for ham. Han understreker at han hadde mange mennesker rundt seg på denne tiden. På tross dette er han ambivalent i forhold til de han er sammen med. Han deler den rytme og opplevelse av sammenheng som fellesskapet forsyner sine medlemmer med (Wenger 1991/1998) og deltar i aktivitetene til gruppa, men føler samtidig en avstand til fellesskapet som helhet og til dets konstituerende medlemmer. Han trekker også fram en undervurdering av ham selv som selvstendig individ av fellesskapet.

I dette avsnittet ser vi indikatorer på hvordan et slikt fellesskap former omgangsform (*jeg pleide å henge rundt med mange forskjellige venner*) og informantens egen konseptualisering av hvem han er gjennom praksisen som dominerer fellesskapet (*min verdi som et menneske.. det var ikke så veldig mye*). Praksis i et fellesskap definerer hva man gjør sammen, men også hva man ikke gjør sammen, hvem som er innenfor og hvem som er utenfor det aktuelle fellesskapet. I den type fellesskap som Ali skisserer er det tydeligvis en omgangsform som legger bånd på han (*det føltes ut som jeg "bare var der"*). Lave og Wengers (1991) begrep om legitim perifer deltakelse gjør seg gjeldende i Alis utdrag. Han føler seg ikke helt hjemme i situasjonen, men anerkjenner sin deltakelse i fellesskapets aktiviteter. Han er både innenfor fysisk, samtidig som han opplever seg selv som utenfor psykisk. Miljøets aktiviteter innebærer bl.a. kriminelle handlinger. Han tar avstand fra miljøet og de praksiser som dominerte det, men anerkjenner at han selv var en del av det.

Når det blir for stor diskrepans /avstand mellom Ali som selvstendig agerende individ og fellesskapet som en vesentlig premissleverandør for uttrykket av denne atferden, opplever Ali en økende grad av ambivalens i forhold til sin egen tilhørighet til fellesskapet. Dette kan komme av bevegelser i fellesskapet, individet eller begge deler. Imidlertid ser det ut til at den bestanddelen som beveger seg her er Ali og ikke vennene. Å føle at en selv passer inn, er komfortabel i sosiale situasjoner og at sin verdi som individ blir sett og anerkjent av fellesskapets øvrige medlemmer er vesentlig for et individs utvikling og velvære. I det

ovenfor nevnte utdraget uttrykker informanten at de normene som eksisterer i gruppen ikke samsvarer med hans subjektive oppfattede normer. Når en opplever at sin egen identitet, med hensyn til personlige overbevisninger, normer og regler er i overensstemmelse med gruppens kollektive identitet vil det styrke samholdet i fellesskapet. Når det motsatte er tilfelle, enten på bakgrunn av at gruppens verdigrunnlag beveger seg eller individets verdigrunnlag beveger seg, vil samholdet i fellesskapet utmagres og interne stridigheter oppstår. Dersom dette skjer vil avstanden mellom individet og fellesskapet det er en del av økes ytterligere.

4.1.2. Historien om Abid

Ambivalensen mellom individ og fellesskap kan også klargjøre endringer som skjer i individet over tid. Når noen av informantene snakker om tiden da de var med i problematferdsfremmende fellesskap har de et perspektiv på seg selv og de praksiser de tok del i som er farget av andre, senere opplevelser og fellesskap. Som Abid illustrerer i utdraget under der han går tilbake til tiden hans i vennegjengen han hadde sin praksis innen i forkant av dommen han fikk, er det noen perspektiver som skiller Abid fra denne perioden og den Abid som sitter og forteller;

Intervjuer: hvis du kunne sagt ett eller annet til deg selv før, da du var "tulling" da.. hva ville du sagt da?

Abid: hva jeg ville sagt da? Jeg ville sagt at jeg var en tøffing...hehe... jeg sier det rett ut som det er, jeg... man føler seg ganske tøff der og da, men du vet, man tenker på konsekvensene senere, da er man, da er løpet kjørt. Da tenker man "faen, hvorfor gjorde jeg det?" det er ikke så mye å satse på, du vet...

Intervjuer: Hva var det som fikk deg til å oppføre deg litt sånn "tøffing" da?

Abid: Støtte kompiser, henge i feil miljø.. skjønner du?

Intervjuer: (mmmh)... hadde du hengt sammen med de lenge?

Abid: jaa, det var en kamerat av meg som gikk med meg siden sjette klasse, og vi havna på samme skole på _øg, du vet.. og der var det miljøet og der var det bråk også skulle jeg støtte han.. Også skjedde kabom-kabom-kabom og så havna vi her..

Abdi ser her tilbake på seg selv og resonerer rundt hvordan han selv var, noen år tidligere, med nåtidens øyne. Han ser seg selv annerledes nå enn hva han gjorde da. Han skaper et skille mellom en "tøffing" og en mer voksen, ?som utformer handlingsalternativer i

lys av en lenger tidsramme.. Han innrømmer tiltrekningskraften ved miljøet (*man føler seg ganske tøff der og da*), men ser denne gjennom en annen fortolkningsramme (*det er ikke så mye å satse på*). Når intervjuer spør om hvorfor han oppførte seg som han gjorde mener han inn på lojalitet ovenfor ”miljøet” eller (*kompisene*) som en viktig faktor samtidig som han nedvurderer fellesskapet i sin helhet (henge i *feil* miljø). Den siste delen av avsnittet viser til noe av det organiske i fremveksten av miljøet. Det er ikke kriminelle miljøer som rekrutterer medlemmer som er det sentrale i hans historie, men snarere en vennegjeng med klassekamerater som beveger seg mot, og tiltrekker andre unge gutter i samme alder og situasjon. Kriminell aktivitet utvikler seg ut fra dette fellesskapet og den praksis som fellesskapet skaper. Slik sett er det aktiviteten som blir det sentrale for forståelsen av handlingen og det kriminelle aspektet er mer arbitrært. Dette er i tråd med Thrashers (1927) funn om voldelige gjenger i Chicago, der de samme dynamikken gjør seg gjeldende. Det han fant, i motsetning til gjeldende oppfatninger i tiden, da kriminalitet ble sett på som uttrykk for en dypereliggende personlighetsdefekt hos de som begikk den, var at kriminelle gjenger ikke møttes en dag for å begå kriminalitet og at kriminelle gjenger vokste frem på denne måten. I stedet fant han at dette var vanlige gjenger av venner og naboer, folk med forholdsvis lik bakgrunn og forutsetninger som utviklet seg fra en vanlig vennegjeng med varierende grad av risikofaktorer i forhold til å begå kriminalitet mot å begå stadig grovere kriminelle handlinger (Thrasher, 1927).

Tidsaspektet endrer seg for både Ali og Abdi i løpet av deres utviklingsbane fra tiden de snakker om til tidspunktet de lar seg intervjuer. I Abdis utdrag ser vi at han har umiddelbart utbytte av den kapital ”miljøet” gir ham i form av å føle seg tøffing, men han presiserer senere at den måten å leve ut livet på ikke er så mye å satse på (i lengden). Den semantiske oppbyggingen av det siste avsnittet ”...og der var det miljøet og der var det bråk også skulle jeg støtte han.. Også skjedde kabom-kabom-kabom og så havna vi her” indikerer også en rask, nedadgående spiral igangsatt av miljøet som fantes på den skolen han gikk på. I Alis utsagn om seg selv; ”Jeg var der, gjorde ting, så var det bare det... så står jeg opp, så blir det det samme hele tida” kan det trekkes linjer til Abdis ”kabom-kabom-kabom, så havna vi her”- gjengivelse av prosessen der man starter med noen venner og lojalitetsnormen om å stille opp for venner i konfrontasjoner, implisitt i voldelige sammenstøt, men ikke begrenset til dette og ender med en forholdsvis dyp tilknytning til et miljø som for utenforstående er et *kriminelt* miljø, mens for de innvidde er det et miljø, en vennegjeng, et fellesskap.

4.1.3 Historien om Mahmoud

I et av intervjuene kommer Mahmoud inn på en tredje historie om problematferdsfremmende fellesskap:

Mahmoud: Da hadde jeg nettopp kommet til Åsgrenda skole, fra Berger skole, det var stor forandring for meg, for det var masse utlendinger. Åsgrenda er jo utlendingsskole... og Berger var jo ikke det... og... det var masse sånn derre... typisk sånn ungdom.. nå-til-dags-utlendinger da, det er masse bråk, mye energi, masse prat, du vet, de er veldig høylytte, nå til dags, vet ikke om du har lagt merke til det, men de er det... mye mer enn det som er vanlig i andre gjenger da ooo.. det var jo en forandring... men jeg likte det, for.... jeg fant jo de her gutta.. da hadde jeg nettopp funnet de, dreiv jo ikke på med så mye på den tida. .Akkurat slutta på fotball.. nettopp, så da var jeg bare med de egentlig.. rundt omkring i strøket..

I dette avsnittet beskriver Mahmoud overgangen fra en barneskole med få ”utlendinger” til en ungdomsskole med en høy andel ”utlendinger”. Nivået er høyere på en ungdomsskole enn en barneskole. Lyd-, energi-, hormon- og intensitetsnivå øker i denne overgangen mellom barn og litt – mindre - barn/litt – mer - ungdom. Mahmoud beskriver et aktivitetsnivå som eskalerer ytterligere da skolene ikke bare innebærer skillet mellom barne-, og ungdomsskole men også mellom ”utlendingsskole» og ”ikke-utlendingsskole”. Han beskriver de andre elevene som høylytte, bråkete og energiske og mener dette har tilknytning til deres status som ”utlendinger”, en kategori han selv også har lært seg og leve med å bli plassert inn i. Han liker seg på den nye skolen. Han finner venner lett. De vennene er også de han er sammen med i dag, men han beskriver også senere i intervjuet at han henger rundt med mange forskjellige gjenger utover tenårene. I den perioden han beskriver ovenfor har han også sluttet på fotball, den eneste organiserte fritidsaktiviteten han bedrev.

Dette er en spennende periode i livet for de fleste ungdommer, uansett bakgrunn. Man begynner på tenårene og ungdomsskolen, erfarer å gli fra venner og å skaffe seg nye. Valgmulighetene blir større og fallgruvene flere. Hvilken type skole, klasse og vennegjeng du får innpass i har mye å si for videre utvikling. Rammene for Mahmoud blir da at han kommer inn på en belastet skole, liker seg, får venner på denne skolen og i omkringliggende miljøer, har lite annet å gjøre med fritiden sin og har mindre oppsyn enn mange ettersom moren hans er eneforsørger og jobber mye. Han begynner å henge rundt på Sinsen med vennene.

Senere forflytter de seg nærmere sentrum. For Mahmoud er det også en medvirkende faktor for hans trivsel at det er en majoritet av ”utlendinger” på ungdomskolen. Han hadde mange venner på barneskolen, men han følte seg ”utenfor” og ”annerledes” i kraft av hudfarge og opphav, da de andre elevene hovedsakelig var hvite nordmenn. På barneskolen stakk han seg ut enten han ville det eller ikke, noe som han ikke likte. På ungdomsskolen var volumet på alt ”skrudd opp” og han kunne forsvinne mer og han slapp og forklare seg i samme grad som før. Den nye vennegjengen og sosiale konteksten ga han anonymitet i større grad enn før og han likte dette. Anonymitet og generelt mye bråk gir ungdommene et stort rom for bevegelse. I Lys av de andre utsagnene er det interessant å merke seg at både Ali, Abid og Mahmoud snakker om samme skole. Dette er en av de største og mest belastede skolene i Oslo. Hvis du var en bråkmaker på barneskolen kunne du, når du ble overført dit, bli en tilnærmet mønsterelev uten å endre atferd nevneverdig.

Historiene til mine informanter begynner ofte i overgangen mellom barneskole og ungdomsskole. Barneskolen er over, ungdomstiden begynner, oppsynet fra foreldre minker, de får flere venner og de slutter på eventuelle organiserte aktiviteter. Bevegelsesrommet blir større. Praksisfellesskapet som preger dem frem til dommen de mottar faller starter på skolen. Skolen er ikke bare en arena for læring av akademisk kunnskap. Det er også en sosialiseringsarena der man lærer hvordan man kan komme seg unna, oppnå anerkjennelse og unngå skyld og straff. Hvilken arena man oppnår mest i kan ha mye å si for hva man anser som viktigst å delta i. For de forskjellige arenaene innenfor en skole fordrer deltakelse. Gjennom denne deltakelsen sementerer og tingliggjør man hvem man selv er og tillegger handlinger mening ut i fra den konteksten man selv er en del av. De tre utdragene ovenfor illustrerer flere forskjellige perspektiver på samme periode i livene deres. Felles for to første utdragene fra Ali og Abdi er at de ser tilbake på et fellesskap som de var en del av og handlet i tråd med praksisene som var gjeldende innenfor disse, men som i ettertid har mistet mesteparten av sjarmen de en gang hadde. De anerkjenner det nødvendig *forførende* i et slikt fellesskap, men ser samtidig at den praksisen de lærer seg i dette miljøet ikke er *tilfredsstillende* i forhold til andre mål de ønsker og oppnå nå når de er eldre. Mahmoud forteller om sin overgang til denne skolen, og hvordan han ikke gjorde så mye før han kom dit samtidig som han impliserer at han gjorde mer (bråk, kriminalitet) senere i skolegangen, noe han også utdyper noe senere i intervjuet.

Fellesskapene disse guttene trer inn i springer altså ofte ut av, men begrenser seg ikke til, skolen. Den praksis for vurdering av hva som konstituerer akseptable og uakseptable handlinger som man finner i disse miljøene kan leses som innvirkende på informantenes

inntog i en kriminell løpebane. Denne utviklingen skjer ikke med et eksplisitt mål for øyet, men er et samspill mellom informantenes ønsker og behov for tilhørighet og plassering i verden. Disse tre informantene er noe unnvikende når det kommer til å fortelle om sin kriminelle historie og med det, hva de faktisk har gjort mens de har hatt tilhørighet til disse fellesskapene. De kan fortelle om hva de er dømt for og samtidig innrømme åpent at de kunne vært tatt for langt flere og ofte grovere handlinger, men utviser ikke entusiasme til å fortelle om dette i detalj. De utviser også en forståelse for reaksjonene som samfunnet kommer med ovenfor de miljøene de har vært en del av og er glade de fikk sone hos UmV i stedet for i fengsel.

4.1.4 Historien om Mostafa

Andre informanter har andre historier å fortelle om de praksisfellesskap de tilhører og har tilhørt. Mostafa har, i motsetning til de tre foregående informantene, tilbrakt det meste av oppveksten sin i Marokko og kom til Norge når han var fjorten år gammel.

Intervjuer: da du kom til norge hvordan ble du kjent med folk da?

Mostafa: faren min kjenner nesten alle marokkanere i oslo, så ble kjent med mange sånn...han kjenner mange..men første gang jeg kom til norge så var det eneste vi gjorde var å være hjemme-i moskeen, hjemme-moskeen og sånn der.

Når Mostafa kommer til Norge er han i en sosial situasjon der nettverket han har tilgang til og blir kjent med er en videreførelse av de nettverk familien som helhet tar del i. Dette er i all hovedsak snakk om personer med marokkansk opprinnelse som de selv. Dette innebærer både kjernefamilien, utvidet familie (onkler, tanter, kusiner og spesielt en fetter på samme alder; Yousef) og de miljøer disse omgir seg med. Praksisfellesskapet er da hovedsakelig sentrert rundt andre Marokkanere og de muslimer som går i den moskeen familien går i (primært Marokkanere det også, evt. Fra andre nordvestlige afrikanske land). Mostafa begynner på mottaksskole (norskundervisning og samfunnsundervisning som alle nyankomne må i gjennom) med andre nyankomne emigranter på høsten. Sommeren går med til enten familie eller moskeen som han nevner. Slik sett er det altså et fellesskap bestående av andre marokkanere som blir mest betydningsfullt for ham i løpet av de første årene. Etter hvert utvidet denne bekjentskapskretsen seg til å inkludere flere nasjonaliteter. Når han ble intervjuet hadde han venner fra flere nasjonaliteter, men hang hovedsakelig sammen med Yousef, fetteren sin, som også går på samme skole som han selv. Foreldrene har mest med

andre marokkanere å gjøre og har liten eller ingen formell utdanning. Når Mostafa selv begynner på skolen har han altså lite annen sosial kompetanse å mediere inntrykk med enn den han får gjennom de fellesskap han har deltatt i hittil i livet. Hvilke verdier Mostafa anser som meningsfulle og mener det er verdt å streve etter på dette tidspunktet i livet er i stor grad påvirket av det sosiale miljøet han er en del av og deltar innenfor. Det meningsbærende i en handling er alltid sosialt konstruert, dvs. At den mening en bestemt handling medfører er forhandlet frem i samspill mellom aktøren og de sosiale fellesskap han er en del av. Ta eksemplet nedenfor; en slåsskamp. Selv om det ikke er bra og slå ned noen i noen kontekster kan handlingen i seg selv variere sterkt i betydning, avhengig av hvilken fortolkningsramme du bruker på den.

Mostafa; så i Norge er det at en slåsskamp blir avhør, ditt og datt, bot, glattcelle, alt mulig... som i Marokko hvis det er en slåsskamp eller noe sånt noe, det er.. det blir ikke noe politisak over det.. vi blir venner igjen uansett etterpå...

Den samme handlingen, en slåsskamp, betyr altså noe forskjellig i en praksis (den som er gjeldende i det landet han kom fra og miljøet familien hans tilhører) og en annen (f. Eks Oslo sentrum kveldstid). Et fellesskaps praksis, det være seg norsk lov eller et marrokansk miljø i Oslo må forstås ut i fra sin egen, indre logikk. Dette tar tid å innarbeide og forstå. Som vi ser av de to ovenfor nevnte sitatene fra Mostafa har han, i den første tiden i Norge, lite kontakt med noen andre enn familien sin og det kontaktnett som blir formidlet gjennom dette. Gjennom deltakelse i disse fellesskapene tingliggjøres disse antakelsene om verden for Mostafa gjennom perspektivene til disse fellesskapene selv om den virkelighet de møter og har møtt er en annen enn den Mostafa selv møter på. Hvorvidt det mentale kartet for prososial atferd passer til det sosiale terrenget som eksisterer i Mostafas nærmiljø er dermed grunn til å stille spørsmål ved. En av rollene til foreldre er å utstyre barn med de verktøy, både praktiske, semantiske og kognitive for å kunne fungere i den verden de bebor. Her har mange foreldre med bakgrunn fra andre kulturer enn den Norske vanskeligheter. Det som eksisterer utenfor døren i form av ungdomsmiljøer ikke nødvendigvis er av en slik art og dynamikk de kjenner fra før. Tingliggjøringen av fenomener som en slåsskamp eller en vennegjeng, det vil si å definere den som pro- eller antisosial er, i det syn som blir presentert her, et resultat av den fremforhandling av flere motstridende praksiser som er krevende å skape sammenheng og konvergens i mellom. Å skape mening i en kulturell verden fordrer kulturell kompetanse til å håndtere de inntrykk en blir stilt ovenfor. I et ensidig syn der verden fortoner seg i svart/hvitt,

blir mørkere og lysere toner av grått, som er realiteten i en flersidig virkelighet vanskelig og fortolke og tillegge mening. Å tillegge den mening som mest passende dekker fenomenet, som en slåsskamp, blir slik sett meget vanskelig uten den nødvendige kontekstuelle kunnskapen.

4.1.5. Egen Innflytelse i en ambivalent hverdag

Når informantene snakker om tiden før de ble dømt og sonet på Ungdom mot Vold preges historiene av konteksten de befinner seg i som det viktigste premiss for deres egen situasjon. De snakker generelt lite om egne aktive valg som utslagsgivende for egen situasjon og heller omkring seg selv som en mer passiv brikke i en større sammenheng. Uttrykk som ”jeg bare var der” går igjen gjennom intervjuene og preger historiene fra denne tiden med et ganske stort fravær av eget initiativ.

De foregående avsnittene er ment å bidra til å belyse hvordan bestemte vesentlige fellesskap og de praksiser som er tilknyttet disse, legger føringer på individets egen opplevelse av medbestemmelsesrett og kapasitet for denne. Hvis fellesskapene beskrevet ovenfor har noe til felles er det at informantene ikke opplever sin egen kapasitet for handling og evne til innflytelse som noe vesentlig i sin omgang med fellesskapet. Informantene ser generelt ut til å mangle en opplevelse av innflytelse i- og overfor eget liv. Hvilke typer erfaring en får gjennom sosial øving i fellesskap, kanskje spesielt i ungdomsårene, vil legge sterke føringer på hvordan man strukturerer erfaring, gjør seg opp meninger og bygger videre erfaring fremover. Kanskje spesielt hvis en ikke har lært at det er en selv som til syvende og sist styrer retningen ens eget liv tar. Et annet fremtredende element i informantenes historier er at deres beskrivelser av venner ligner hverandre; alle har venner som begår lovbrudd og utøver vold. Ingen gjør noe særlig ved siden av å henge rundt med hverandre. Ingen er med i organiserte aktiviteter.

4.2.0 Tiden på Ungdom mot Vold

Informantene beskriver tiden før soning hos UmV som preget av ”gjengen”, der de hadde liten følelse av makt i relasjon til fellesskapet. Gjennom beskrivelsene trer det frem et bilde av en skjev *sutur* (Hall, 1996) der fellesskapets interesser får gjennomslag på bekostning av informantenes interesser. Hvorvidt informantene har det klart for seg hva som er deres intensjon med aktivitetene til gjengen er uklart. Imidlertid er det vesentlig for å kunne være i stand til å artikulere egne ønsker og meninger at man finner mening i det å ta

utgangspunkt i seg selv når vurderinger skal treffes. For å ta seg selv seriøst som aktør i eget liv er ikke gitt.

Når informantene beskriver soningen på UmV, ser vi et skifte i hvordan de ser seg selv og sin relasjon til andre. Bevisstheten rundt sitt ansvar for handlinger, både gjort og ugjort, ser ut til å tre stadig lenger frem i beskrivelsene deres. Dette kan leses som at de tar seg selv mer på alvor. I det de tar sine egne preferanser på alvor i tilnærmet lik grad som de tar det aktuelle fellesskapet, dette være seg gjengen eller ungdom mot vold, vil *suturen* mellom disse avveiningspunktene være mer avbalansert og identiteten til informanten fremstå som mer helhetlig.

4.2.1 Nye praksiser

Hvis informantene er tjent med å begynne å ta seg selv og sin rolle i utformingen av eget liv mer på alvor, hva kommer dette av? Det er rimelig å anta at å få avstand fra en problematferdsfremmende praksis kan være fordelaktig i tillegg til å nærme seg andre sosiale praksiser. Abid beskriver i det følgende noen mekanismer som kan bidra til denne endringen.

Abid: hvis du tenker deg at det er noen som sier at de negative sidene av deg, det er de du skal følge, da føler du at han er en jævla drittsekk ass.. eller hva? Men hvis dem for eksempel prøver å hjelpe deg ut fra stressene dine, jeg kunne..han kunne lett bare sendt til deg kriminalomsorgen og bare gjort det verre for meg.. For de timene jeg hadde her, de skulle jeg egentlig sone i fengslet, skjønner du? Men han har vært så pass kul mot meg, han, han gjorde mye for meg faktisk, så det ble bare sånn. Du vet, gjennom tida så begynte de å respektere meg og for den jeg var og jeg respekterte dem fullt tilbake, så det ble bare sånn..jeg skal fortelle deg en ting til, du vet, jeg vet ikke hvordan du føler, men, du vet, hadde det vært en nordmann..en helt etnisk nordmann så tror jeg at de hadde gjort det samme...hvis man er høflig, så vil man være høflig tilbake hvis du er negativ så fortsatt er de høflige tilbake...jeg hadde ikke vært det, men de har vært det...så det er hands off til dem ass, du vet... de gjør en virkelig bra jobb her.....det gjør de.

Som nevnt tidligere lærer man seg å strukturere inntrykk, i stor grad, gjennom perspektivet en tilegner seg i samspill med vesentlige praksisfellesskap. I dette utdraget

tenkes det tilbake på egen tid i soning på UmV, der informanten sammenlikner hvordan han opplever de tidligere fellesskapene han hadde vært en del av med hvordan han opplevde den praksis som eksisterte hos UmV. De han omgås forstås på ulike måter, men effekten de hadde på Abdi, gjør at han synes det blir beskrivende å sammenlikne dem som motsetninger av hverandre. Han beskriver to forskjellige fokus i de forskjellige fellesskapene. Han erkjenner at han selv gjør ting som er ulovlig og forklarer de i lys av fellesskapet han tilhørte som trekker disse frem og fokuserer på dem. Samtidig beskriver han også et perspektiv som tilhører en person som har tenkt igjennom dette. Han har et bilde av disse hendelsene i hodet og søker anerkjennelse ("eller hva?") for dette synet fra intervjuer. Hvis tidligere fellesskap har fokusert på negative sider eller tilbøyeligheter ved Abid, har UmV ikke fokusert på de positive sidene, men heller forsøkt "*å hjelpe ham*". Å hjelpe noen impliserer at den som blir hjulpet trenger hjelp. Hvorvidt han selv mener at han trenger hjelp eller anerkjenner dette er imidlertid ikke så viktig for de ansatte hos UmV. UmV gjør tydeligvis også en innsats for Abid, noe som han tilsynelatende blir overrasket over. Han mener videre at UmV oppførte seg bra mot han og at gjensidig respekt oppsto mellom han og dem. Den neste delen av utdraget refererer til et videre fellesskap han oppfatter som noe annet enn han selv; "*etnisk nordmann*". Dette er et for stort tema for å ta opp her, men det er verdt å merke seg at ingen av mine informanter, selv om de er født og oppvokst i Norge og har all erfaring fra norske institusjoner og samfunnsliv, oppfatter seg selv som "norsk" eller som "mest norsk" i tilfellene der man snakker om hybride nasjonalidentiteter. Denne biten av utsagnet kan også henseile det faktum at de ansatte på UmV hovedsakelig har minoritetsbakgrunn og at Abid ikke kan se for seg respektløs eller diskriminerende behandling fra dem mot noen. Den siste delen av utdraget henseiler i all hovedsak hvordan Abids motstand mot soningen uttrykkes som negativitet og/eller respektløshet overfor UmVs ansatte, mens UmVs ansatte i denne situasjonen vender det andre kinnet til.

Å begynne på UmV utvider perspektivene og gjør han i stand til å se det implisitte verdens-, og menneskesynet i de respektive praksisene enn om de hadde fått stå for seg selv i isolasjon. Hvordan et fellesskap ser på seg selv og sine medlemmer kommer til uttrykk blant annet gjennom den praksis som dominerer innad i fellesskapet. Abid fremstiller det som om tidligere fellesskap og tilhørende praksiser trakk frem hans dårlige sider, mens UmV hjelper han med å realisere sine gode sider. Hva UmVs hjelp består i er eksemplifisert i Abids tilfelle med å skaffe ham et førerkort. Han jobber i dag, som nevnt, som taxisjåfør.

4.2.2 Endring gjennom UmV

Om det ser ut til å være en endring som skjer i ungdommene i løpet av oppholdet deres på UmV, hva er det ved Ungdom mot vold som institusjon som bidrar til denne endringen?

Ali: (...)Men her spiller vi jo, vi finner på masse ting. Ikke bare aktiviteter, men vi snakker sammen og det trenger ikke være noe personlig, vi bare prater sammen, ikke sant. Det er noe som har hjulpet også, å bare være rundt folk som lever bra da...eller lever på riktig måte. Ikke helt ute å kjøre. Og de samtalene vi har hatt føler jeg at har hjulpet.

I dette utdraget snakker informanten om hva han gjorde på UmV når han sonet der. Han setter også aktivitetene de faktisk gjorde på UmV opp mot hvordan han trodde det kom til å være der. Forventningen svarte ikke til realiteten. Videre fortelles det at han opplever at å snakke med folk på UmV har hjulpet. Man kan også utlede at formen på samtalene er mer viktig enn innholdet for Ali. Det å snakke med folk som ”lever riktig” og ikke bare med folk som er ”ute å kjøre” virker som om er noe av det som har preget Ali fra sitt opphold på UmV. Slik sett er det den praksis som fellesskapet benytter seg av som virker rehabiliterende i større grad enn de konkrete intervensjoner som finner sted hos UmV. Man kan også se ut fra utdraget ovenfor at den illustrative kraften i UmVs eksempel setter tidligere fellesskap inn i et nytt lys (*å leve riktig- helt ute å kjøre*). Utdraget ser ut til å indikere at Ali likte å sone i UmVs varetekt, han trivdes i den praksis som eksisterte der og opplevde at de tiltak han deltok i var nyttige for han selv.

Samtalene mellom de domfelte hos UmV og mellom de domfelte og de ansatte blir trukket frem av de fleste informantene som en vesentlig del av hvorfor de trivdes hos UmV. Dette kan henge sammen med at det er en annerledes omgangsform hos UmV enn hva som er vanlig når de snakker med venner utenfor UmV. Hva man snakker om og hvordan man snakker om det, og i hvilken grad de selv opplever å bli hørt, tatt på alvor og oppfordret til å komme med sine innspill synes å endre seg ettersom informantene tilbringer mer tid med UmV.

Et aspekt ved UmV som kan bidra til at ungdommene liker seg der er hvordan UmV ikke presser ungdommene til å snakke om ting de ikke vil snakke om, men heller la dette komme til overflaten når informantene selv føler det passende. Dette kan bidra til å skaper en behagelig atmosfære i rommet og illustrere for ungdommene at de *velger selv* hva de vil si,

hvordan de vil si det og når de sier det. Når informantene slik får bestemme selv kan dette lette oppgaven med å få dem til å ta alternative syn på seg selv og egen situasjon som må sies å være et mål for den rehabiliterende funksjonen som UmV har overfor ungdommene. Det at Ali setter UmVs representanter opp som eksempler på et liv rett levd mot ”folk som er helt ute å kjøre” der han henviser til mange han tidligere var sammen med, vitner dette om at han har tatt et valg, et eget valg, basert på erfaringer fra flere fellesskap med forskjellige praksiser om hvilke av disse som er mest forenlig med de verdier han selv har og hvilke som er mest formålstjenlige for ham å trekke veksler på. Å skape en egen personlig identitet og plass i samfunnet og gruppen er å konsolidere forskjellige og noen ganger motstridende idealer og praksiser (Hall, 1996). Det Ali tilkjennegir ovenfor er at av de praksisfellesskapene han snakker om er det de prososiale grupperingene, her representert ved UmV, som har gitt et eksempel på en livsførsel som han oppfatter som mer konstruktiv og som han beskriver som hjelpende på hans egen situasjon.

4.2.3 Endring gjennom nøkkelhendelser

Utdraget ovenfor beskriver Ali og hvilken rolle UmV spilte i hans liv. Han ble kjent med andre i liknende situasjoner som sin egen og det ser ut som om han dro nytte av dette. Men historien beskriver ingen nøkkelhendelse i Alis liv der han selv blir tvunget til å ta et valg. Ut fra resten av intervjuet hans synes det for øvrig som om at dette var noe som kom over tid. For Mostafa derimot, som både er yngre og sonet på intervjutidspunktet, er det en nøkkelhendelse som trer frem under rettsaken der han og fetteren blir dømt.

Mostafa da vi hadde rettsak..så var det en kompis av oss som kom og så på rettsaken så begynte han å le, midt under rettsaken, så han ble kastet ut av dommeren og så... faren til Yousef kasta han ut og sa ”gå ut, du trenger ikke være her” og da vi hadde pause så snakka vi og da spurte faren min meg om ”han går på skole”? Så sa jeg ”nei”jeg kan ikke lyve til faren min, så når han kommer og spør så sier jeg ”nei”, ikke sant..så sa jeg : ”nei, han går ikke på skole”. Så snakka faren min med han og spurte ”går du på skole”?, ”hva gjør du for tiden”? Så svarte han (som lo under rettsaken) at han ikke gikk på skole, ikke jobber, ikke gjør ditt og datt, bare sover hjemme. Da sa faren min til meg ”du trenger ikke henge med han mer, det er ikke noe vits for deg, da kommer du til å være akkurat som han”.. så hører jeg på faren min og onkelen min og sa til han ”jeg får ikke lov å henge med deg – beklager.” så gikk jeg

min vei, han gikk sin egen vei... Han (pappaen hans) vil mitt eget beste, vil ikke at jeg skal havne i bråk, eller hvis jeg kommer i en situasjon, han kommer til å hjelpe meg, det vet jeg, men...hvorfør skal jeg lage..bråk for han. For han, han kjenner mange her i Norge, det blir..bare feil.

Mostafa, som sonet på intervjuetidspunktet, ser her tilbake på en hendelse som skjedde i forbindelse med rettsaken. Spørsmålet reiser seg her, om hvilke mekanismer som er virker for å dytte eller trekke mennesker inn i et problematferdsfremmende miljø og hvilke krefter det er som dytter eller trekker dem ut av det igjen.

Ovenfor sier Mostafa at han har blitt advart mot å være sammen med ”dårlige mennesker” av familien og betydningsfulle andre, men at han ikke tok nevneverdig notis av det. Det å henge med slike mennesker på en slik måte var ”gøy for ham” og i og med at ”alle gjorde det” helt siden han var liten, bærer advarselen om at slike miljøer er ødeleggende liten vekt. Det fremsettes nærmest som uungåelig at han skulle henge i et slikt miljø. Men han sier også videre at han og de vennene han henger med nå har ”slutta med det”. Og slik Mostafa legger det frem synes det som om det var en nøkkelhendelse som fant sted under rettsaken deres. I denne episoden møtes to fellesskap som Mostafa tilhører; Familien/det marokkanske miljøet og ”miljøet” han selv var en del av gjennom en representant. Faren og onkelen sitter i rettsalen og en venn av Mostafa og fetteren sitter og ler av dommeren og den juridiske prosessen. Faren observerer dette og førhører seg med de tiltalte om hvorvidt dette er en de kjenner. De tiltalte innrømmer kjennskap til personen og blir fortalt at det kan de slutte med. Begge ettergår dette, tilsynelatende fordi de vil lystre fedrenes anmodning. I begynnelsen av utdraget har han en kompis, en tilknytning til miljøet. På slutten har han ikke denne vennen lenger og dermed mistet i hvert fall en tilknytning til miljøet. Sannsynligvis flere.

Det som skjedde i rettssalen denne dagen tillegges tydelig vekt av informanten. Det er familiens menn som går bort til dem og sier at de ikke behøver å henge med den gutten lenger. De adlyder beskjeden, men det er ikke han eller fetteren som har formulert denne tanken, men han som gjorde det har såpass autoritet over dem at de godtar premisset hans uten å argumentere. De eneste stedene i utdraget der Mostafa beskriver noe han *vil* eller noe han *søker* er når han spør ”hvorfør skal jeg lage bråk... for han”? Det ansvar han føler overfor faren sin, som har en posisjon i det Marokkanske miljøet prompter han til å se sine handlinger i et nytt lys.

Disse handlingene hvis betydning for ham selv kan betegnes som ”gøy”, men som han ikke selv har sett noen grunn til å avstå fra, tillegges en ny betydning av Mostafa selv; de

påvirker faren direkte og i negativ forstand. Dette er høyst uønskede konsekvenser. Ut fra intervjuene synes det som om Mostafas familie har advart ham om å havne i feil miljø. Men Mostafa har vært i landet i så kort tid at han ikke har fått prøvd ut forskjellige miljøer. Å anse et miljø som ”dårlig” eller at det øver ”dårlig innflytelse” på individet, forutsetter at en har et representativt sammenlikningsgrunnlag. De eneste vennegjengene Mostafa har hatt så lenge han kunne huske var i Marokko, der ”nesten alle” drev med narkotika, både lettere og tyngre stoffer, fra ung alder. Dette holdt Mostafa seg unna i hjemlandet, men når han kom til Norge hadde han ingen slike miljøer å holde seg borte fra eller noen sosiale navigasjonspunkter andre enn de som familien generelt og fetteren spesielt tilbød han. Farens ordlegging er interessant da han ikke kommer med en dom på linje med fagdommeren inne i rettssalen. ”Du trenger ikke” er et utsagn som etterlater mer handlingsrom enn ”du får ikke” eller ”du skal ikke”. Allikevel er det denne beskjeden med rom for handling Mostafa retter seg etter. Han handler i tråd med beskjeden, hvilket han, strengt tatt, er nødt til. Mostafas incentiv for å forbli i ”miljøet” er at det er gøy for ham. Dette synes imidlertid ikke tilstrekkelig når han selv innser at handlingene som er morsomme for ham selv påvirker faren og familien, et fellesskap som betyr veldig mye for han, på en negativ måte. Av alle dommene som falt denne dagen i rettsalen er det farens beskjed som Mostafa fokuserer på. Det var ingen dom i ordets rette forstand, men snarere en anbefaling, som han selv *valgte å følge opp* der og da. Det opprinnelige incentivet for å forbli i ”miljøet” er ikke sterkt nok til å holde Mostafa der målt opp mot familiens mistro mot det samme miljøet og konsekvensene for Mostafa selv og familiens renommè ved at han forblir i miljøet overstiger fordelene. Selv om han kan ha hatt en anelse om hva familien hadde ment om handlingene og vennene han hadde hatt før denne dagen, blir diskrepansen mellom praksisene i miljøet og familien, de to praksisfellesskapene han snakker om, så stor og eksplisitt at han måtte treffe en beslutning. Beslutningen ble at han holdt seg borte fra miljøet og han traff denne beslutningen selv.

UmVs Mål med å øke de domfeltes frihet er at de med tid og stunder kan delta mer kapabelt i kulturen på måter som er meningsbærende både for dem selv og for kulturen rundt dem. Dette er i tråd med Jenkins` (2008) teorier om det ”agentiske selv” som en nødvendig bestanddel i individet. Hvilke kulturer eller fellesskap som er meningsbærende for individet er da sentralt i for intervensjonen. Hvorvidt en orienterer seg tilbake til miljøet eller mot for eksempel et fagbrev ved endt soning hos UmV indikerer slik sett om intervensjonen kan lykkes eller ikke (i denne omgang).

Å inneha kapasiteten til å formulere beslutninger, treffe dem og følge disse er sentrale aspekter ved opplevelsen av innflytelse over eget liv (Frie, 2003). Av de to fetterne, Mostafa

og Yousef, er Mostafa den eneste som snakker om avgjørelser han selv har tatt. Yousef derimot påkaller aldri i intervjuet at hans handlinger eller livssituasjon er et resultat av egne valg og forklarer dette med at han ikke husker.

4.3.0 Tiden etter UmV- Veien fremover

I intervjuene som denne oppgaven baserer seg på er det særlig to perspektiver på fremtiden etter soningen hos UmV som går igjen. Disse tilhører de domfelte som hadde sonet for noen år siden og kan med empirisk kunnskap fortelle om hvordan livet deres har vært og de som sonet på intervjutidspunktet som forteller om hvordan de ser for seg livet fremover. Disse perspektivene skal ikke settes opp mot hverandre, men snarere være to forskjellige innfallsporter til samme fenomen: hvilken betydning får intervensjonen fra UmV sammen med andre forhold som er betydningfulle i informantenes liv for informantenes veivalg etter endt soning og hvordan ser de på seg selv og sine sosiale relasjoner?

4.3.1. Nye fellesskap

Dette avsnittet fokuserer på hvordan nye fellesskap og sammensetningen av disse i tiden etter soningen på UmV fremstår for én av informantene. Hvis informantenes tidligere sosiale miljøer preges av ”vennegjengen” eller ”miljøet” i ungdomstiden synes denne tendensen til å avta ettersom de blir eldre. Spørsmålet gjenstår da; hva erstatter ”miljøet”? Endrer informantene seg i takt med at den sosiale konteksten rundt dem endrer seg? Og i så fall, på hvilken måte? I det følgende utdraget beskriver Ali om, og i så fall hvordan, de sosiale kontekstene han har hatt og har påvirket og påvirker han.

Ali: Hvis jeg har bra kontakt med familien min, så sier det meg at jeg gjør noe bra, ikke sant. En som er borte fra familien sin, han kan ikke ha det bra, det vet jeg nå, ikke sant... det er jo egentlig generelt og alle vet det og... Det gir meg sånn følelse på atte ok... Det er noe, jeg gjør noe bra og det gir meg litt selvtillit på ting jeg gjør og litt motivasjon.. det motiverer meg mer.. til å gjøre sånne ting. Det har en effekt på meg, ja. For eksempel i de gruppene jeg er med, da.. Når vi gjør ting. Hvis jeg møter på folk som har mye bedre egenskaper enn meg og det er sånne folk som jeg ser opp til og prøver å bli eller.. ikke prøve å bli, men prøve å lære av. Det har en effekt på meg, ja.. og den effekten.. det er den effekten jeg har lyst på (...) Jeg fant Gud, da, for å si det sånn, og begynte å praktisere,

prøvde å holde meg til de reglene og livsmåten som man må følge på, ikke sant. Og det føler jeg har gjort meg veldig mye. Jeg har kommet nærmere familie, jeg har blitt mye bedre menneske, mener jeg selv.

Som det går frem av sitatet ovenfor fra intervjuet med Ali, er det viktig for ham å ha gode relasjoner til familien. Han sier at når han har kontakt med familien så har han det bra og hvis man ikke har kontakt med familien sin kan man ikke ha det bra. Han påpeker også at dette fører til ny realisering omkring sitt forhold til de rundt seg og ser på dette som noe positivt som både gir han selvtillit og motivasjon.

Men det synes som om det retter seg mot de religiøse grupperinger han betegner som nøkkelfellesskap i hverdagene hans nå. Han går så videre til dette fellesskapet han har skissert som vesentlig for ham etter soningen på Umv var avsluttet: de religiøse gruppene. Om disse forklarer han deres motivasjonskraft gjennom forbilder som han prøver å lære av og komme nærmere. Videre indikerer Ali at denne motivasjonen er verdifull for han i lys av at han selv har opplevd alternative inspirasjonskilder for atferd og handling i tidligere fellesskap som han naturlig nok sammenlikner de nåværende fellesskapene med. De avsluttende ordene hans er spesielt interessante da han påberoper disse en ”motsatt effekt”. For at det skal eksistere en antitese må det først foreligge en tese, noe fenomenet er motsatt av. Det virker som om Ali regner disse religiøse gruppene som en direkte motsats til de miljøer han kunne betegne som nøkkelfellesskap noen år tidligere.

De to fellesskapene Ali beskriver er familien og religiøse grupperinger og hvilken betydning disse har hatt for han. Spørsmålet han svarer på er imidlertid ikke utledet til å omhandle kun positive fellesskap, eller fellesskap i nåtid, men han svarer slik på det. Dette kan tyde på at han både tar avstand fra tidligere fellesskap og at han ikke anser disse som innvirkende på den person han er i dag. Han sier selv at han ikke har noen venner i tradisjonell forstand og at de menneskene han er rundt er venner han har ervervet innen de islamske gruppene han snakker om. Selv om han vier familien betydelig plass i avsnittet ovenfor kan det gi et forvrengt bilde av hvor stor kontakten med dette fellesskapet er. Alle informantene legger vekt på at familien er viktig for dem, men alle bortsett fra Ali, bor også hjemme sammen med dem. Den kontakten med familien som Ali beskriver som god manifesteres i to til tre telefonsamtaler i måneden. Med andre ord så er familien et fellesskap som har en stor verdi for ham, men ikke i kraft av antall besøk eller samtaler. De andre fellesskapene han forteller om er de han tilbringer tid i hverdagen med. Dette synes å være muslimer dedikert til troen og å leve rett etter denne. Dette er målet til Ali. Å leve rett. Å

komme til paradiset. Han har lyst til å ta en utdanning, fortrinnsvis i økonomi, men er skeptisk til effekten og påvirkningskraften et verdslig og sekulært skolemiljø har for praktiseringen av islam. Da han snakker om motivasjon ovenfor er det snakk om motivasjon til å videreutvikle seg selv i tråd med det han selv mener er rett. Og hans mål om å leve rett, komme til paradiset er det som kommer først for ham. Ali har altså lyst til å ta utdanning, men vil ikke risikere å tre vekk fra den smale sti. Måten han konsoliderer disse ønskene er at han har begynt på nettstudier der han lærer arabisk.

I motsetning til hvordan Ali snakket om de fellesskap han tilhørte tidligere, hvilke han beskrev som «dårlige», der han «kastet bort tiden sin» og «bare var der», er de fellesskapene han beskriver ovenfor mer preget av ham selv som en integrert del av en større sammenheng med gjensidige implikasjoner for hverandre. Han påvirkes av de mennesker og fellesskap han omgir seg med, men han synes ikke å være en passiv mottaker av inntrykk herfra. Han får inntrykk fra disse fellesskapene som både former hans egne meninger og hans forhold til fellesskapene i seg selv. Praksisen i disse fellesskapene påvirker Alis praksis i andre kontekster, ikke bare når han er med sine religiøse grupperinger. At familien er viktig for han og at han opplever motivasjon mot å leve "rett" kan ses på som indiser mot dette. Slik sett er de to fellesskap han refererer til her, familien og de religiøse, gjensidig forsterkende. Gjennom deltakelsen i det ene, ser det ut til at Ali forsterkning i sin deltakelse og involvering i det andre. I stedet for en ambivalens ift. De forskjellige fellesskap han tilhører nærmer han seg snarere en konvergens mellom disse og seg selv. Det disse gruppene på hver sin side forfekter er forenlig i mye større grad enn tidligere fellesskap der "han bare var". Denne opplevelsen av sammenheng i egen tilværelse og miljø kan også være en vesentlig del av den personlige glidning mot proaktivitet i forhold til omverdenen i tiden etter soning, fra reaktivitet og passivitet i tiden før denne.

De fellesskapene som Ali forteller om går igjen i alle intervjuene, om enn i forskjellig grad og med forskjellige tyngdepunkt. Stort sett er det venner, familie og religion informantene snakker om. Likeså Abid som i det følgende sitatet forklarer hva han er mest stolt over og mest flau over i livet så langt:

Intervjuer: hva vil du si er ditt livs største feil, da?

Abid: Mitt livs største feil er å ha blitt oppvokst i feil miljø og gå etter det miljøet.

Det er mitt livs største feil.

Intervjuer: hva vil du si er ditt livs største bragd da?

Abid: Det er at jeg har klart å forandre meg, det er ikke mange som klarer det... Jeg synes jeg har gjort det bra..du vet... jeg pleier å si til, til og med.. du vet, jeg har noen kompiser, jeg har faktisk en kompis som driver å er her også, han driver å soner timene sine her, jeg pleier å si til ham..liksom "prøv å gjøre familiene deres stolte av dere, heller enn at dere skal prøve å gjøre venna deres stolte"...det er forskjell på familie og venner, ikke se på venner først..

Abid forteller kort og konsist om hva han mener han har gjort veldig feil og veldig riktig hittil i livet. Når det gjelder det han er mest flau over er han klar på at det er det miljøet som han "var oppvokst med" og "gikk etter" som bar denne betydningen for ham. At man er oppvokst i feil miljø kan ikke sies å være en bevisst feil i ordets rette forstand, men det å følge etter dette miljøet er aktiv handling og en rekke aktive avgjørelser som ligger bak. Dette utsagnet er dermed sammensatt av to perspektiver på samme historien. At Abid havnet der han gjorde var dels på grunn av miljøet og vennene han holdt, dels på grunn av hans egne avgjørelser om ikke å følge, så å avstå fra å ta avstand fra det. Denne ambivalensen går igjen i samtlige intervjuer. Alle informantene mener at det "bare ble sånn", men synes også å inneha et perspektiv om at det kunne gått annerledes.

Når det gjelder hva han er mest stolt av er det hans egne handlinger han trekker frem. At *han selv* har klart å komme ut av det miljøet som var hans største feil å befinne seg innenfor. Hvis Abid fremstiller seg selv som passiv i miljøet og den praksis som eksisterte der, fremstiller han seg selv som den drivende kraften i handlingene som førte til at han kom seg ut av det. "at jeg har klart å komme meg ut av det" fremsettes som en prestasjon. Som noe aktverdig han selv har prestert og som i tillegg han mener at ikke mange får til. Slik distingverer Abid seg selv som ikke bare en kompetent aktør i eget liv, men også som en *mer* kompetent aktør enn mange bekjente han finner det rimelig å sammenlikne seg med. Den posisjon han inntar i slutten av utdraget, der han går inn i en rolle som veileder og mentor for en bekjent som soner straff på UmV på intervjutidspunktet, kan leses som et ledd i en ny konseptualisering av hvem han er. Han er ikke lenger en "sånn en" som er i miljøet, men en "som hjelper venner med å komme seg ut av det". Skillet mellom antisosialitet og prososialitet presiseres i hans fortelling om seg selv. Også i hvilke verdier han selv orienterer seg mot og forsøker å innarbeide i vennens mentalitet. Skillet mellom familie og venner har, som nevnt, vært et gjennomgående tema i alle intervjuene. Når Abid går inn i rollen som veileder for den sonende vennen sin spiller han direkte på disse to idealtypene av fellesskap som antiteser ovenfor hverandre.

4.3.2. Betydning av venner og familie

I analyser av intervjuene går det frem at venner og familie representerer svært ulike sosiale fellesskap. "Venner" synes å være et problematisk begrep og et konsept fylt med ambivalente følelser for flere av informantene. Av de jeg intervjuet vektlegger alle betydningen av venner, og det å ha mange venner synes å være et udelt gode, samtidig som at å støtte vennene kan være en katalysator for mye av den antisosiale atferden de snakker om. Å ha venner er sosial kapital og en ressurs samt anerkjennelse og oppslutning omkring egen person. "Abid: *Det er bra å kjenne mange*". Det er rimelig å anta at det motsatte, å ha få venner kan oppfattes som et onde.. Gjennom intervjuene trer det frem to mønstre: synes det imidlertid som om informantene skiller seg i to grupper på dette punktet. De som sonet for noen år siden, som Abid ovenfor, hadde på et tidspunkt mange venner og tilbrakte mye tid med disse. Når denne gruppen av informanter snakker om seg selv i nåtid er fokuset på venner preget av ambivalens og avstandtaken fra disse: "*før så ville jeg ha sagt at jeg hadde veldig mye venner rundt meg.. og.. jeg vet ikke om jeg skal kalle det venner*". For de informantene som sonet mens intervjuene pågikk, er dette forholdet et annet. Alle, med unntak av én, vektlegger at de "*kjenner mange*", har "*mange venner*" og lignende. Disse utsagnene kan være uttrykkende for at de opplever seg inkludert og akseptert av mange utenfor familien (Wenger, 1998). Familien er en stor del av deres identitet, men dagliglivet omhandler i større grad venner og de er orientert mot det praksisfellesskap vennene representerer i sine utsagn. I intervjuene er det flere av disse informantene som orienterer seg mot familien som toneangivende for hva som er sømmelig oppførsel. Dette kan ta ulike uttrykk som ovenfor da Abid sier til vennen sin som soner på UmV at han skal fokusere på familien i stedet for vennene. Noe av det som kjennetegner mange av vennerelasjonene som blir beskrevet er hvordan de la nærmest totalt beslag på tiden til informantene og hvordan de foreskrev handlingsmønstre som innehadde sin egen logikk og som godt kunne tre utenfor de rammer satt av alminnelig rettsfølelse.

Å måtte "*stille opp for kompis*" og være villige til å lyve for disse ovenfor polititjenestemenn skaper slik samtidig en sterk følelse av kameratskap og et tett samhold innad i gruppen. I samtalene blir denne type atferd forklart ut i fra et pro-sosialt ståsted, der dette er riktig måte å handle på, ut i fra den praksis de deltar i. Videre blir det mer og mer klart for dem selv ettersom tiden går, at for å kunne nå de målene de ser for seg videre i livet, kan en da av de atferdsmønstrene de har tillagt seg være lite produktive. Ungdommenes fokus

begynner å skifte fra vennegjengen og over til familien ettersom spenningen mellom deres egne mål for fremtiden og de ”miljøer” de er en del av øker, hvilket den ser ut til å gjøre når ungdommene blir eldre.

Den reorientering som ser ut til å finne sted, fra venner til familie, kan også gi grobunn til økt religiøs deltakelse og identifisering med familiens religion i en dypere grad enn tidligere. Selv om de fleste informantene har muslimsk bakgrunn er det merkbare skiller mellom hvordan de forholder seg til denne. Noen av de som ble intervjuet som Yussuf og Yousef har ikke inngående, personlig kjennskap til religionen i samme grad som de informantene som sonet noen år tidligere. Dette kan igjen relateres til *valget* om å gå inn i religionen. Etter at dommen er falt og de man tidligere pleide å være sammen med viser seg utilstrekkelige for informantenes egen ønskede utvikling fremover, synes det som om religiøse fellesskap i samspill med familien er de mest fremtredende og tilgjengelige som nøkkelfellesskap for disse informantene. For informanter som Ali og Abid synes det som om deltakelse i familien og religiøse sammenhenger er gjensidig bekreftende og forsterkende. Økt deltakelse i familien synes å fremme økt religiøs deltakelse og økt deltakelse innen religiøse grupperinger synes å fremme økt deltakelse i familien.

Intervjuer: pleier familien din å dra i moskeen sammen med deg?

Abid: Du vet det er litt annerledes for muslimer med muslimske kvinner og sånt. De tilber heller hjemme enn å dra til moskeen- kvinner altså- og jeg har jo ingen far så, da blir det med min storebror.

Som utdraget viser kan religion bli en fellesarena for familien, her illustrert gjennom at informanten begynner gå i moskeén med broren. Dette førte også til at broren og informanten begynte og trene sammen og å jobbe sammen. Samtidig har moren en stor rolle i livet til informanten etter farens død. Det at de ikke går i moskeen samtidig betyr ikke nødvendigvis at de ikke tilhører samme praksisfellesskap, men tyder heller på at dette er en utvikling i sønnens liv som hun bifaller.

Valget som informanten tar blir dermed bekreftet som et gode fra flere hold. At han selv synes at valget medfører positive følger for dem selv og kanskje også for de rundt kan være direkte årsaker til at for eksempel Abid ovenfor sier at det å orientere seg mot familie i stedet for venner er det samme som å komme ”ut av det” og er det han er mest stolt av hittil i livet.

4.3.3. Polarisering over nyansering

Noe som går frem av intervjuene når de intervjuede ser fremover er tendensen mot mer rigid kategorisering. Noe av det som slår en ved gjennomlesning av datamaterialet er hvordan informantene benytter seg av polariserende enten/eller kategorisering. Nyanser og usikkerhet er lite tilstede i språket til de fleste informantene. Erfaringer blir ofte plassert i en enten/eller kategori og sorteres strengt. Dette kan ha sammenheng med den effekt tidligere vennegjenger har hatt på livet og selvfølelsen til informantene vis à vis ambivalens. Som Mostafa kommer inn på i utdraget nedenfor kan dette bære med seg store fordeler når man skal kategorisere egen og andres atferd og verdigrunnlaget bak denne.

Mostafa: de støtter meg uansett hva...sånn da jeg fikk avhør... Faren min og moren min, de gikk med meg, støtta meg gjennom det. de kjefta litt på meg... fordi.. det er jo ikke bra (å "bråke") i det hele tatt. Men jeg tenkte ikke på det der og da, etter hvert så tenker man. Fordi hver dag da jeg går ut så sa faren min eller moren min at "ikke lag bråk ute, ikke bli tatt av politiet", men jeg hørte ikke på dem. Så skjedde det som skjedde. Men nå har jeg slutta med alt, ikke noe bråk, ikke noe jeg må holde meg unna. Nå skal jeg høre på dem, fordi de har alltid rett.

Innledningsvis understreker Mostafa familiens ettertrykkelige støtte ovenfor ham samtidig som han sier at de øvde korrigerende på det de anså som uønsket atferd. Den som opponerer mot dette er Mostafa selv fordi han "ikke tenkte på det" i perioden han var ute i miljøet. Han selv var klar over foreldrenes ønsker vedrørende han selv, men han valgte å ignorere disse. Han ble så tatt av politiet for å bråke ute og dømt for dette forholdet. Men nå har det skjedd et skifte, der han betyr sin intensjon om å følge foreldrenes råd og at han har sluttet med alle aktiviteter som kunne tenkes å føre til en ny dom og foreldrenes skuffelse. Han skal høre på dem fordi de har rett.

I dette utdraget ser det ut til at informanten når en erkjennelse av endring. I begynnelsen av avsnittet nyanserer han de beskjeder han får fra familien og veier disse beskjedene med andre impulser som med høy sannsynlighet oppstår innen de andre praksiser han deltar i. I siste del av utdraget er denne nyanseringen forsvunnet. Mostafa har sluttet med "alt", det er ikke "noe han må holde seg unna", han skal høre på familien, siden de "alltid har rett". Abid ser sin egen opposisjon ovenfor foreldrene til fordel for miljøet og vennene sine

og gjør et markert valg om å reorientere seg mot foreldrenes sosiale verdier. Gjennom dom og soning ser det ut til at han ikke lenger står i opposisjon til foreldrene sine, men snarere at han forstår dem og oppjonerer heller mot de verdiene som ”miljøet” fremmer. Dette skiftet kan relateres til hvordan en personlig fortolkningsramme kan påvirkes av deltakelse i ulike praksisfellesskap. Hvis man blir påvirket av flere fellesskap på samme tid må en selv ta jobben med å konsolidere de forskjellige inntrykkene og normene de forskjellige praksisene fordrer. Har man færre fellesskap å forholde seg til lettes denne jobben. Å ikke gjøre ”som mora di sier” kan ikke fristilles fra den alderen Mostafa er i, ei heller kan det fristilles fra den sosiale kontekst både familien og Mostafa er i. Mostafa som kom til Norge som 14 åring erfarer det Norske samfunnet og spesielt ungdomskulturene i Oslo Sentrum på en annen måte enn hva foreldrene hans har mulighet for. De perspektivene de har på det samme sosiale terrenget kan vanskelig sies å være hundre prosent sammenfallende. Et aspekt ved informantene generelt er at foreldrene synes å ha en stor tillit til dem. At de holder seg unna bråk er noe foreldrene forventer, men ikke har mulighet til å holde oppsyn med. Dessuten er det vanskelig å avgjøre for begge parter hva som faktisk er dårlige ting. En rettskraftig dom er en kraftig irettesettelse ovenfor Mostafa, men det er foreldrenes formaninger han snakker mest om og oppfatter som tyngst veiende for ham selv. Gjennom denne nyorienteringen mot familien som fellesskap og deltakelsen i denne gjør han seg selv på nytt. Han tingliggjør seg selv som en som følger foreldrenes formaninger og anser dette som et gode. Han uttrykte aldri noe savn mot noe annet i løpet av intervjuene, selv om han kunne innrømme at han hadde hatt det morsomt i miljøet han var en del av tidligere. Han har nå et prosjekt der han skal bli ferdig med utdannelsen sin og få en lærlingeplass. Problematiseringer av hvordan dette gjøres kan han komme med, men ikke omkring spørsmålet om hvorfor dette skal gjøres. Han har internalisert ønsket om en utdanning og jobb, tilsynelatende på bakgrunn av farens ønsker som han selv også, langt på vei er enig i. Dette er et klart mål.

Sett i sammenheng med andre informanter kan dette være interessant. Samtlige informanter har rapportert om ambivalens i eget liv og som regel er denne mest fremtredende i perioden før dom, da de deltok i miljøet og dette var den mest vesentlige sosiale konteksten de befant seg i. Skiftet som Mostafa beskriver ovenfor fra deltakelse i slike fellesskap og å ha en hverdag preget av høy ambivalens til å ha en stabil hverdag preget av mer rutiner og klare rammer for tilforlataelig atferd er et skifte som har gått igjen i intervjuene. Informantene ser ut til å ha gått gjennom eller å være i prosessen med å reorientere sitt liv mer mot voksenlivet og den struktur et slikt liv fordrer. Det liv som de har levd tidligere blir i dette nye lyset mer enn hemske enn en kilde for økonomisk og sosial kapital og dermed spiller det

gradvis ut sin rolle som premissleverandør for ungdommenes liv. Den praksis de lærte i disse tidligere fellesskapene skaffet dem en dom og soning. Dette er ikke noe de søkte, verken før eller nå. Dermed er det de pro-sosiale fellesskapene de har i livet sitt, som familie, religion, skole og venner utenfor miljøet som blir leverandører av nye praksiser som de kan delta innenfor.

5.0 Diskusjon

Det som preger erfaringene informantene snakker om før domsavsigelse, under soning og etter soning/fremover fra soning er deres fortellinger om hvem de er sammen med. Hvem de gjør ting med, arbeider, beveger, snakker og opplever ting med. I det syn som presenteres her i oppgaven oppfattes disse som praksisfellesskap (Wenger, 1998) der læring er situert (Lave og Wenger, 1991). Innbakt i dette synet ligger det at forståelse av den sosiale konteksten læring skjer i er vesentlig for å forstå hvilke atferd individene viser og hvordan de forstår denne og tillegger den mening. En type atferd som for eksempel å jevnlig inngå i slåsskamper, kan tolkes forskjellig og tillegges ulik mening avhengig av hvor og hvordan du er lært opp til å tolke denne atferden. Å konstruere mening i egen tilværelse er dermed ikke bare et spørsmål om hvilken mening som er gjeldende for den enkelte informant, men også hvordan denne konstruksjonene ble den gjeldende.

5.1 Før soning

Fra tiden før soning synes det som om alle informantene gjennomgående beskriver vennegjengen som det primære nøkkelfellesskap. Dette er der de tilbringer mest tid utenfor skolen, og skolen er sjelden en arena fri for innflytelse fra dette miljøet. Som Thrasher (1927) fant, er det sjelden en beslutning om å begå kriminalitet som foreligger forut for formasjonen av en kriminell gjeng. De guttene som er intervjuet i denne oppgaven forteller historier som spinner rundt den samme logikken. De er ute i litt bråk av og til med venner, men ser ikke på seg selv som kriminelle. Å delta i periferien i slåsskamper som den som holder vakt eller informerer om hvor ”det skjer” til andre medlemmer av sitt forestilte fellesskap, bidrar til en form for læring gjennom denne deltakelsen. Den legitime perifere deltakelsen (Lave og Wenger, 1991) i problematferdsfremmende fellesskap gir ungdommene en enkel og fortrinnsvis ufarlig vei inn en sosial sammenheng som i deres situasjon kan gi dem gevinster i form av anerkjennelse, materiell rikdom, tilhørighet og identitet som de opplever som meningsfull. Dette fellesskapet kan betegnes som et autopoietisk system (Luhmann, 2003) som er avgrenset fra omverdenen på flere måter og har sin egen indre logikk. Den identitet ungdommene tilegner seg innen dette systemet er altså gjeldende innen systemet, men ikke alltid utenfor det. Å ha en høy anerkjennelse i vennegjengen er ikke nødvendigvis det samme som å stå i høy aktelse hos læreren.

Når dommen faller og de plutselig må folde inn ”kriminell” i narrativet om seg selv, om ikke inn i egen identitet, kan det synes som om dette markerer en endring for mange. Det

er få av informantene som er sinte for at de ble tatt av politiet og dømt. Om noe er de glade for å ikke ha blitt tatt for noe annet, og grovere, enn hva de faktisk ble tatt, og dømt for. Så en bitterhet omkring dom og rettssak kommer ikke frem i det datamaterialet jeg arbeider ut fra her. Imidlertid kan det synes som om enten dommen eller oppholdet hos Ungdom mot Vold som dommen fører med seg kan ha implikasjoner for informantenes videre liv. Hvorvidt det er dommen i seg selv, oppholdet hos UmV, utenforliggende faktorer eller en kombinasjon av disse som fremstår som en katalysator for pro - sosial endring er for øvrig ikke helt klart. Imidlertid ser det ut til at dommen har begrenset levetid som samtaletema i motsetning til oppholdet hos Ungdom mot Vold. To av informantene snakker om dommen som noe negativt, de andre snakker om den i nøytrale ordelag eller til og med i positive. Dommen i seg selv kan markere en ny start for informantene. Hvis dette er tilfelle må det sies at det er hva dommen fører til som bidrar til utvikling, mens dommen i seg selv kun var en markering, et overgangsrite der man ser prosessen bak lovene. For informantene virker det som om det å følge normer og regler har en underlegen stilling i forhold til det å ha det ”gøy”, ”støtte kompis” og andre normer og koder for atferd som bereder grunnen for problematisk og kriminell atferd i tiden før dommen. Det er rimelig å anta at dette er meningskonstellasjoner de har tilegnet seg i den type kameratgjeng informantene tilhører, siden denne måten å se verden på er ganske konsistent hos alle informantene, kanskje med unntak av Yussuf. Perioden før dom er også preget av en nedvurdering av seg selv som foretaksperson i eget liv. Narrativene informantene kommer med fremstiller dem selv som tilbakeholdne, eller reaktive til omgivelsene, og passive i forhold til dilemmaer med en generell ”laissez-faire” holdning til utviklingen i eget liv. Det vil si informantene uttrykker en holdning om at det er jo uansett ikke dem selv som holder tøylene i sine liv og anser sin egen evne til å øve innflytelse over det som underlegen andre faktorer utenfor de selv.

5.2 Soning

Under soningen ser det ut som noe skjer med informantene. I og med at dette prosjektet ikke benytter seg av intervjuer foretatt før soning må vi benytte oss av hvordan informantene beskriver denne tidsperioden og hvordan de opplevde denne og seg selv. I løpet av soningsperioden blir informantene utsatt for nye impulser og alternative væremåter. De ansatte ved Ungdom mot Vold går frem som gode, identifiserbare, rollemodeller. I løpet av min tid på UmV var det domfelte fra mange nasjonalitetsbakgrunner inne til soning. Dette så ikke ut til å ha noen innvirkning på arbeidet til UmV, annet enn på hvilke navn de brukte,

historier de fortalte og slektninger de spurte om. Innbakt i det relasjonelle arbeidet foreligger altså en innbitt innsats for å komme på samme nivå, snakke samme språk, få ungdommen til å innse selv at ”dette er folk med kunnskap om meg og mitt og han vil meg vel”. Den utstrakte kulturelle kompetansen som ligger hos UmV gjør de ansatte i stand til å ta ”snarveier” inn til informantene som kanskje ikke er tilgjengelige på samme måte for en gjennomsnittlig arbeider ved en soningsinstitusjon.

Den fellesskapspraksis som eksisterer hos UmV er med på å påvirke de domfelte til å endre seg på to måter. For det første synes det å være en type relasjon de ikke har vært i før med tanke på de voksne tilstede. Med myndighetspersoner på flere måter (ansatte ved soningsanstalt, voksne, gode integreringsforbilder, glade/tilsynelatende lykkelige) får de samtidig en trygg soningsperiode der de kan tenke, søke og snakke med tydelige voksenpersoner. For det andre er det en ny type relasjon med tanke på informantenes omgang med andre unge domfelte. I det praksisfellesskap som finnes på UmV er det flere dimensjoner. Det er den kultur som befinner seg mellom de ansatte på UmV og den kultur og praksis man ønsker at skal være gjeldende innenfor UmVs fire vegger. I likhet med de personlige relasjonen er det fysiske rommet og atmosfæren der en vesentlig del av relasjonsbyggingen mellom de domfelte seg i mellom og de ansatte. Et interessant funn i datamaterialet mitt var at alle informantene refererte til at de hadde vært ”her” i og med at intervjuet fant sted i UmV sine nåværende lokaler. Halvparten av informantene hadde aldri vært der, men snakket like fullt om at de likte seg der. Dette tyder på at det UmV lykkes med å opparbeide et trygt miljø der ungdommer kan møtes som ungdommer og ikke som domfelte, men også med å etablere et miljø for ungdommene som er kvalitativt forskjellig fra andre sosiale arenaer der de beveger seg.

Praksisen følger målsettingen. Hvis målet til UmV er å få ungdommer ut av en kriminell/problematferdsfremmende utviklingsbane, må praksisen hos dem gjenspeile dette. KAMP er en metode som skal øke atferdsmestring i praksis, dermed må praksisen som eksisterer hos UmV, i størst mulig grad, adopteres av ungdommene som et godt alternativ eller supplement til den atferden de har utvist tidligere. Mye tyder på at en av grunnene til at dette lykkes såpass godt som det gjør er at det synes å være større plass til den individuelle ungdoms egne ønsker og vyer for fremtiden i en praksis som ligger nærmere den de lærer hos UmV enn det er i ”miljøet” utenfor. De sosiale mekanismer som regulerer atferd i disse to fellesskapene er vesens forskjellige i hva de fokuserer på og hvordan individet betraktes innenfor dem.

5.3 Tiden fremover

I tiden fra soningen og fremover synes det som om informantene inkorporerer mye av det de lærer på UmV i sine egne liv. Det er ingen av informantene i dette prosjektet som er blitt dømt igjen og få har kontakt med det gamle miljøet i det hele tatt. I fortellingene fremholdes oppholdet på UmV som en god opplevelse av alle og en bidragsyter i de livssituasjonene informantene befinner seg i nå. Dette gjelder både de som sonet på intervju tidspunktet og de som sonet tidligere. Det er allikevel familien som gir støtten de trenger for å implementere endringene som UmV legger til rette for, i eget liv. UmV har, ikke bare etter endt soning men også i soningsperioden, en tidsmessig ulempe i forhold til andre fellesskap ungdommene tilhører. Domfelte soner få timer av uka i de ukene dommen varer. Allikevel ser det ut til at informantene holder seg på den smale sti både under og etter soning. Den reorientering mot mer konstruktiv atferd som synes å begynne rundt tidspunktet for dommen og som utvikler seg gjennom soning ser ut til å få betydning for hvordan ungdommene tenker om fremtiden og hvordan de orienterer seg og utformer livet fremover.

6.0 Konklusjon

Alle informantene har sonet ferdig dommen nå, og ingen har blitt dømt på nytt selv opptil fem år etter endt soning. Hvor de er i livet varierer fra taxisjåfører og studenter til elever og lærlinger. Informantene har, om enn i varierende grad, fått avstand til miljøene de vanket i når de ble dømt. Deres egen følelse av innflytelse over eget liv synes å øke jo større avstanden til disse problematferdsfremmende fellesskapene blir.

Hva som fører til denne endringen i guttenes innstilling til sin egen rolle i utformingen av eget liv er sammensatt og det er vanskelig å finne én enkelt årsak. Sannsynligvis er det et samspill mellom ulike faktorer. Imidlertid virker det som om deltakelse i fellesskap som tar dem på alvor og hører på dem er en viktig faktor. Oppbyggende fellesskapspraksiser ser også ut til å virke gjensidig forsterkende. Når man gjør noe bra, som å skaffe seg førerkort, utdanning, ta seg av moren sin eller liknende, er dette atferd som får guttene til å føle seg bra med seg selv og i tillegg får de positiv forsterkning fra sin sosiale kontekst for den samme atferden. Samtidig blir de eldre og orienterer seg stadig mer mot et ”voksenliv”. Med andre ord planlegger de livet sitt fremover og setter seg mål og jobber mot dem. Når informantene beskriver tiden før soning er en slik diskurs totalt fraværende og er erstattet av en mer hedonistisk og kortsiktig måte å tenke og handle på.

Ungdom mot Vold har en stor rolle å spille i disse ungdommenes liv, men det er sannsynlig at uten andre sosiale støttespillere som familie, religiøse fellesskap og liknende ville den tilsynelatende vellykkede intervensjon de sto for være mer usikker i lengden. UmV gir ungdommene et fri rom fra sin hverdag i en periode av livet da det virker som de trenger det og deres beskrivelser av soningen er udelt positiv. Både med tanke på oppholdet i seg selv og de effekter de domfelte opplever at oppholdet ga. Samtlige informanter gir Ungdom mot Vold anerkjennelse for den innsatsen de gjorde mot dem, men sier samtidig at det er andre faktorer som også spiller inn på deres nåværende situasjon. UmV og det eksempel de setter for de unge domfelte i soning tjener som en antitese til mange av de tidligere fellesskap de har tilhørt. Å gi ungdommene gode eksempler i form av trygge og tydelige voksenpersoner som de kan identifisere seg med og føler seg fortrolige med kan vise seg å være en god inngang til overgangen fra ungdomskriminell til selvbevisst, ung voksen.

Litteratur liste

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading: Addison-Wesley
- Bakan, D. (1966). *The Duality of Human Existence: an essay on psychology and religion*. Chicago: Rand McNally.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Brown, R., & Hewstone, M. (2005). An integrative theory of intergroup contact. In M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 37, pp. 255-343). San Diego, CA: Academic Press.
- Elster, J. (1989). *Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge University Press.
- Frie, R. (2008). *Psychological Agency: Theory, Practice, and Culture*. (Red.) Cambridge, MA: The MIT Press.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, Erving 1959. *The Presentation of the Self in Everyday Life*. Garden City, New York: Doubleday Anchor Books.
- Hall, S. (1996): *Who Needs Identity?* in S. Hall and P. du Gay (eds.): *Questions of Cultural Identity*, Sage, London.
- Heath, S. (1981) *Questions of cinema*, Basingstoke: Macmillan
- Hermans, H. J. M. og Kempen, H. J. G. (1998): "Moving Cultures. The Perilous Problems of Cultural Dichotomies in a Globalizing Society" I *American Psychologist* 1998, s. 1111-1120
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Inger Lise Lien (2011). *I bakvendtland – Kriminelle liv*, Oslo: Universitetsforlaget
- Janis, I. L. (1972). *Victims of Groupthink: a Psychological Study of Foreign-Policy Decisions and Fiascos*. Boston: Houghton Mifflin
- Lave, J., & Wenger, E. (1990). *Situated Learning: Legitimate Periperal Participation*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

- Luhmann, N. (2003). *Iagttagelse og paradoks. Essays om autopoietiske systemer.* København: Gyldendal
- Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (red.) (2009). *Fellesskap og individualisme..* Gyldendal Akademisk
- Nelson, G., & Prilleltensky, I. (Red). *Community psychology: In pursuit of liberation and well-being.* New York, NY: Palgrave MacMillan
- Putnam, RD. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community.* , New York: Simon & Schuster
- Rogoff, B, (2003.) *The cultural nature of human development.* Oxford: Oxford University Press.
- Shweder, R. A., og Bourne, E. J. (1984):*Does the Concept of the Person Vary Cross-Culturally?* I R. A.
- Simon , B. (2004). *Identity in modern society: A social psychological perspective.* Oxford, England: Blackwell.
- Slettan, S. og Øie, T., M. (2001): *Forbrytelse og straff. Lærebok i strafferett:* Oslo
- Sugarman, J. (2008). Understanding persons as relational agents: The philosophy of John Macmurray and its implications for psychology. In R. Frie (Ed.), *Authoring the self: Psychological agency across contexts.* Cambridge, MA: MIT Press.
- Stortingsmelding 37.(2007-2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn* . Lastet ned 15. mai 2009 fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-37-2007-2008-.html?id=527624>
- Thagaard, T. (2003) *Systematikk og innlevelse.* Bergen: Fagbokforlaget
- Thrasher, F.M. (1927): *The Gang:* Chicago: Chicago University Press
- Vetlesen, A. J. (2009) Fellesskap I individualismens tidsalder, I Nafstad, Hilde Eileen & Blakar, Rolv Mikkel (red.) *Fellesskap og individualisme..* Gyldendal Akademisk
- Vygotsky, L. S. (1987). The genesis of higher mental functions. In R. Reiber (Ed.), *The history of the development of higher mental functions* (Vol. 4, pp. 97-120). New York: Plenum.
- Wenger, E., McDermott, R., Snyder, W. (2002) *Cultivating communities of practice: a guide to managing knowledge.* Harvard Business School Press
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity:* Cambridge University Press.

Willig, C. (2001). *Introducing qualitative research in psychology: Adventures in theory and method*. Buckingham: Open University Press.

Willis, P. (1977) *Learning to Labour: How working class kids get working class jobs*, Farnborough: Saxon House.

Zigler, E., & Child, I. L. (Eds.) (1973). *Socialization and personality development*. Reading, MA: Addison-Wesley

Ordbøker

The Penguin Dictionary of Psychology (3. utg., 2001) New York: Penguin books.

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg 1.

KAMP

Visjon

Ungdom mot Volds visjon er å stoppe, redusere og forebygge vold, mobbing, diskriminering, fordommer, likegyldighet og kriminalitet i samfunnet. Ungdom mot Vold vil være et arena for styrking av barn og ungdoms selvaktelse, selverkjennelse, mestring, selvtillit og følelse av trygghet.

Barn og ungdom i fokus

Barn og ungdom er og vil alltid være i fokus hos Ungdom mot Vold. Ungdom mot Volds forebyggende arbeid tar utgangspunkt i å hjelpe enkeltpersoner i å gjenvinne sin rettmessige plass i samfunnet. Ungdom mot Vold arbeider individorientert og i samarbeid med relevante samfunnsaktører i den kriminalitetsforebyggende sektor.

Verdier

Idealet om alle menneskers likeverd og felles grunnleggende rettigheter slik disse er nedfelt i FNs menneskerettighetserklæring, og som innebærer toleranse overfor annerledes tenkende og for andre levemåter, er grunnleggende idealer og verdier.

Metodikk

Fokusert på inkludering

Arbeidet rettes mot forandring av risikofaktorer hos deltakeren og omgivelsen rundt deltakeren. Innholdet av programmet er fokusert på inkludering, involvering av deltageren og interaksjon (effektiv kommunikasjon) om deltagerens selvforståelse, situasjonsforståelse og samfunnsforståelse med tematikk knyttet til holdninger om egen kriminalitet, konsekvenser for deltakeren og hans eller hennes nærmeste, fokus på offer, alternativer til kriminalitet, relasjoner, framtidsplanlegging og forebygging av tilbakefall.

Systematisk tilnærming

Endring av atferd oppnås gjennom målrettet og systematisk tilnærming og endring av deltakerens forståelse av seg selv, situasjonsforståelse og samfunnsforståelse. Det kognitive holdningsfokuserte arbeidet foregår i sammenheng med tett oppfølging med praktisk hjelp til problemløsning. Deltakerens erfaringer fra praktisk problemløsning danner grunnlag for ansvarsorientert engasjement i egen utviklingsprosess. Tiltakene i problemløsningen er målrettet ut i fra deltakerens behov.

Omfang og varighet

Det er viktig å fullføre programmets omfang og varighet for å kunne forebygge tilbakefall. Omfanget skal være minimalt antall møter på 25 leksjoner individuelle/gruppesamtaler og 5 individuelle samtaler, med minimal varighet på 3 uker. Og maksimalt antall møter totalt 125 leksjoner, med maksimal varighet på 52 uker.

Periodiske samtaler - Leksjoner

Leksjonene i første fase av programmet er strukturerte med fastsatte temaer og oppbygningsstruktur relatert til deltakerens behov. Hensikten er gradvis å bygge opp deltakerens forståelse av seg selv og omverdenen, opplevelse av selvautonomi og mestring, samt opplevelsen av inkludering og involvering i sin egen prosess.

Struktur

Fremgangsstrukturen i KAMP er dynamisk hvor første to fasene er problemidentifiserende faser og fase 3 evaluering og tiltaksseleksjon. I fase 4, 5 og 6 gjennomføres og evalueres tiltakene i samarbeid med deltakeren og den enkelte saksbehandler hos frimsorgen.

Behovsrettet

Evalueringen kan danne grunnlag for ny innsikt i deltakerens livssituasjon og kognitive utvikling samt eventuelle endringer av tiltak og behovet for praktisk hjelp. Programmet skal gi deltakeren valgmuligheter under hele prosessen. Hensyn til deltakernes erfaringer og evner må gå foran alt.

Her og nå behov

Programmets leksjoner skal ta hensyn til deltakerens her og nå behov. For at oppsatte langsiktige og kortsiktige målsetninger for programmet og den enkelte leksjon skal oppnås, må man først og fremst ta utgangspunkt i deltakerens opplevelse av her og nå behov. Effektiv kommunikasjon med deltakeren forutsetter at man først og fremst møter deltakeren der han er. Dersom deltakeren ikke er mottagelig for leksjonens innhold er sannsynligheten stor for at det har oppstått kommunikasjonssvikt. Da bør man søke kunnskap om hvilke

blokkeringer som hindrer deltakeren i involvering. Første prinsippet er å inkludere deltakeren på søken etter årsakene til kommunikasjonssvikten.

Komponenter

Programmets komponenter **S3** og **I3** er overordnet i arbeidet med atferd og holdningsendring og ved praktisk problemløsning i praksis. Komponentene er i sammenheng. Forholdet mellom komponentene er bygd opp ut i fra deres helt eller delvis gjensidig eller enveis utløsende forhold.

Komponenten **S3** kan delvis aktivisere deltakeren til interaksjon, men med Komponent **I3** involvere og inkludere deltakeren, kan komponenten **S3** automatisk aktivisere deltakeren til å være aktiv deltaker. Ved personlig inkludering og involvering kan **LEI-prinsippet** forsterkes.

Forholdet mellom samtaledeltakerne settes inn i en posisjon til holdningspåvirkning gjennom deltakerens vilje til interaksjon og påvirkning av vedkommendes selvforståelse og situasjonsforståelse.

Komponent S3

S: Selvforståelse komponentet bygger under deltakerens resonering og forståelse av "selv et" og "jeg et" og prosesser som foregår hos deltakeren.

S: Situasjonsforståelse komponentet bygger på forståelse av mekanismer rundt selvet, nemlig situasjonen deltakeren befinner seg i eller har vært en del av og mulige utfall. Evnen til å tenke analytisk, drøfte, tolke, predikere, planlegge og beskrive konsekvenser av en rett og gal kontekstuell handling.

S: Samfunnsforståelse komponentet bygger på deltagerens selvforståelse og situasjonsforståelse satt i sammenheng med generell samfunnsforståelse.

Komponent I3

I: Inkludering komponentet kan gi deltakeren opplevelse av anerkjennelse, tilhørighet i fellesskapet, medansvar og forpliktelser. Fra første møte med deltageren starter sosial inkludering i tydelig samhandling og aksept.

I: Involvering komponentet kan gi deltakeren opplevelse av selvautonomi og rom for aktiv deltakelse og medansvar som fører til utvikling. Med involvering forstås det at deltageren blir møtt som prosesseier i problemløsningen.

I: Interaksjon komponentet har fokus på dialogens kvalitet. for å lykkes, uansett i hvilket miljø, har man behov for å kommunisere effektivt. Effektiv kommunikasjon gir nødvendig bakgrunnskunnskap og formidler kunnskap som kan omsettes til handling.

LEI- prinsippet

Vedvarende motivasjon krever autentisk og indre motivasjon. Dette er en forutsetning for deltakerens problemløsningsfokus og mestring.

Prosess

Prinsippet er bygd opp av tre deler; Lyst, Engasjement og Interesse, med innad innvirkende forhold og utløsende virkning på forholdet mellom deltakeren og programansvarlige. Det er en forutsetning at deltakeren har *lysten* til endring, *engasjementet* til aktiv deltakelse i prosessene og *interessen* for å oppnå en målsetting.

Negativ holdning

I mange sammenhenger har deltakere manglende lyst, engasjement eller interesse til endring av negativ holdning. Dette skaper store utfordringer for å kunne arbeide målrettet og hjelpe deltakeren ut av uføre.

Deltakerens sfære

LEI-prinsippet setter fokus og bygger systematisk opp lyst, engasjement og interesse. Ved motivasjonssvikt, altså manglende lyst, engasjement og interesse, er viktig å forsterke deltakerens opplevelse av inkludering og involvering. Det skal vises forståelse og respekt for deltakerens mistillit til å inkludere andre inn i deltakerens sfære. Kommunikasjonssvikt kan som regel begrunnes i dagsformen, humøret, manglende næring, søvnmangel med mer. Ved mistanke om rusbruk blir friomsorgen kontakt umiddelbart for urinprøvekontroll.

Perspektivskifte

Det er viktig å forsøke en annen form for kommunikasjon. Gjerne å bytte lokasjon, språkbruken, perspektivskifte eller utsette møtet til en annen gang.

3

Tiltak

Ungdom mot Volds forebyggende tiltak er målbevisst rettet mot direkte eller indirekte kriminalitetsforsterkende årsaker blant barn og ungdom i risiko og faresonen, med særlig vekt på vanskeligstilt ungdom. Dette er ofte ungdom som befinner seg i skjæringspunktet mellom kommunal og statlig ansvar, særlig hvor oppfølgingsarbeidet er manglende eller fragmentert.

Målrettede tiltak

Tiltakene våre er rettet mot barn og ungdom i risiko og faresonen i samarbeid med foreldre, skoler, friomsorgen og politiet. Ungdom mot Volds tiltaksmodell er strukturert ut i fra fem tiltak:

JURU: KOM 1-7: MMS: MOTTO: STOPP:

Juridisk veiledning for ungdom Konfliktmegling

Motivasjons og mestringssamtaler Motivasjon til teoretisk opplæring Stabilitetsoppfølging

STOPP: Stabilitetsoppfølging

Verken kommune eller stat har hittil tatt ansvaret for unge domfelte etter endt samfunnsstraff.

Da det ikke finnes noen kommunal eller statlig oppfølgingstiltak etter endt samfunnsstraff for unge domfelte har Ungdom mot Vold etter 14 års tett samarbeid med friomsorgen tatt

ansvar på eget initiativ, som den første i Norge, lansert tjenesten ”STOPP”

Stabilitetsoppfølging, som er en frivillig avtale mellom domfelte og Ungdom mot Vold med mål for øyet å motvirke risikofaktorer til ny kriminalitet og tilbakefall. Tilbudet er rettet mot unge domfelte til samfunnsstraff.

Hensikt

Under STOPP skal domfelte få støtte og hjelp ved behov til bl.a. til å søke etter et egnet sted å bo, hjelpe domfelte med skoleplass, videreutdanning, behandling, arbeid, juridisk veiledning og nettverk. De skal også ytes bistand med eventuell gjeldssanering, økonomisk planlegging, budsjetter, opprettelse av bankkonto og ID- dokumentasjon. Tilbudet er rettet spesifikt for unge domfelte til samfunnsstraff, men kan også gjelde for andre deltakere.

Varighet

Avtalens varighet kan avtales fra tre måneder til ett år av gangen. Innholdet av oppfølgingen er behovstilpasset og ut i fra Ungdom mot Volds tilgjengelige ressurser. Ungdom mot Vold er ikke ansvarlig for deltagerens (domfeltes) negative handlinger, uoppgjorte saker, nye lovbrudd eller tilbakefall.

Volum

Periode: 2005 - 2008

Profil: Middels til høy risiko for tilbakefall **Alder:** 17 - 25 år

Samfunnsstrafftimer: 1500

Antall domfelte: 205 domfelte

Brudd: 5 domfelte **Stabilitetsoppfølging:** 70 domfelte

Vedlegg 2.

Universitetet i Oslo
25.01.2012

Forespørsel om deltakelse

Mitt navn er Tore Strande og jeg er student ved Universitetet i Oslo. For tiden skriver jeg en masteroppgave om unge domfelte som har sonet hos Ungdom mot Vold og om hvordan de arbeider. Jeg er derfor opptatt av hvordan du har det i Ungdom mot Vold, og vil gjerne be deg om å være med på ett intervju der vi kommer til å snakke om dine erfaringer om hvordan du hadde det før du kom til UmV, når du kom hit, og hvordan du har hatt det etter oppholdet ditt var over. Det er bare jeg og min veileder, Mona-Irén Hauge ved Nasjonalt kompetansesenter for vold og traumeskader (NKVTS) som får vite hva som blir sagt og alt du sier er, og vil bli behandlet konfidensielt. Jeg kjenner heller ikke til bakgrunnen din, hva du ble dømt for o.l når vi møtes. Du er en velvillig ukjent ved intervjuets begynnelse. Heller ingen her ved Ungdom mot Vold vil få vite om det du sier til meg, og din deltakelse vil ikke ha noen innvirkning på ditt forhold til Ungdom mot Vold. Jeg har taushetsplikt og sier ikke videre til noen hva du har fortalt. Noe av det du sier vil bli brukt i oppgaven min sammen med det som de andre forteller, men da vil jeg presentere informasjonen på en slik måte at ingen vil kunne gjenkjenne deg. Alle notater og lydopptak vil bli oppbevart nedlåst og utilgjengelig for andre enn oss.

Prosjektet mitt er planlagt avsluttet første mai 2012, men opplysningene vil lagres i noen år etter prosjektslutt i påvente av en eventuell oppfølgingsundersøkelse. Opptakene slettes senest innen første mai 2015, og ingen vil ha tilgang til det i mellomtiden. Hvis det blir aktuelt med en oppfølgingsundersøkelse vil vi kontakte deg på nytt på et senere tidspunkt. Om du vil være med på dette forskningsprosjektet hadde det vært til stor hjelp for oss. Det er helt frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet. Hvis det er noen spørsmål du ikke har lyst å svare på, kan vi hoppe over dem. Intervjuene vil foregå i lokalene til Ungdom mot Vold når det måtte passe for deg. Prosjektet er et samarbeid mellom Universitetet i Oslo og Nasjonalt Kompetansesenter for Vold og Traumeskader (NKVTS) og er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Er det noe du lurer på angående undersøkelsen kan du kontakte meg eller min veileder på e-post eller telefon.

↑ Tore Strande
Torestra@student.sv.uio.no.
Eller på tlf: 93 42 95 86

Eller:

Mona-Irén Hauge:
m.i.hauge@nkvts.unirand.no

Ja, jeg er villig til å delta i ett intervju om Ungdom mot Vold:

Navn/dato:

Vedlegg 3

Intervjuguide

Narrativ åpning:

Tegning for å representere: sette seg selv i midten og indikere gjennom sirkler hvilke grupper han følte seg som en del av rundt tiden for domfellelse. Disse sirklene markeres med "navn" på gruppen og informanten får beskjed om å forsøke å tegne overlappende sirkler der dette er naturlig (for eksempel med venner/skole der det vil være naturlig at kanskje noen av de personer som utgjør gruppene er overlappende på disse to arenaene). Tegningen skal representere nåtid.

- 1.1 hvordan vil du beskrive denne tegningen?
- 1.2 hvilke grupper er viktigst for deg?
- 1.3 fortelle litt om hvilke sirkler som overlapper? Og hvilke som står langt fra hverandre?
- 1.4 (Hvordan opplevdes det for deg?)

Livet før dommen

- 2.1 Kan du fortelle meg om hvordan livet ditt var før dommen?
- 2.2 er det noen spesielle erfaringer du vil trekke fram som vesentlige for at du endte i det miljøet du gjorde?
- 2.3 er det noe du ville gjort annerledes hvis du kunne gjøre ting igjen?
- 2.4. i så fall, på hvilken måte?
- 2.5 Hvis du skulle tegnet tegningen før du fikk dommen ville den sett annerledes ut? I så fall, på hvilken måte?

Dommen

- 4.1. hva var det som gjorde mest inntrykk på deg ift. Dom og hendelser rundt? Arrestasjon, domfellelse? soning? løslatelse?
- 4.2. Kan du fortelle litt om det?
- 4.3. oppleves det annerledes nå når du ser itlbake?
- (4.4. Du snakker norsk, har gått på Norsk skole, (er norsk statsborger), blir arrestert av Norsk politi, dømt i en Norsk rettsal og sonet i Norge...)

UMV

- 4.1 hvordan hadde du det hos UmV?
- 4.2 hva var det du gjorde mens du var der?
- 4.3 Hva lærte du av det?
- 4.4 Mener du at du endret deg etter oppholdet hos UmV?

- 4.4.2 På hvilken måte skjedde dette?(tok det tid, har du fått brukt noe av det du evt. Lærte deg hos UmV senere? Ikke følte du lærte noe; hvorfor lærte du ikke noe der?)
- 4.5 Kan du fortelle meg litt om hvordan målene dine ble påvirket av oppholdet ditt i UmV?
- 4.6 kan du fortelle litt om hva du følte du lærte hos UmV.

Tiden etter UmV

- 5.1 Hvilke grupper føler du at du er en del av?
- 5.2 Kan du fortelle meg litt om forskjellen mellom disse gruppene?
- 5.3 Hvem er du mest involvert i?
- 5.4 hvordan har du beveget deg fra/til grupper etter oppholdet hos UmV?
- 5.5 er det noen grupper du skulle ønske du var bedre knyttet til? (mer anerkjent av/mer sett/"skjønt" av)
- 5.6 Hvem har du lyst til å være
- 5.7 hvordan går de forskjellige gruppene du er medlem av overens med hverandre?
- 5.8 Er det noe som er vanskelig og forene mellom disse?
- 5.9 Hvordan er det for deg i dag?